

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2019 m. vasaris

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 134 straipsnio 1 dalies taikymas	4
<i>Dėl loterijų organizavimo tvarkos pažeidimo</i>	4
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	5
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	5
BK 201 straipsnio 1, 2 dalių taikymas	5
<i>Dėl testinio nusikalstamos veikos pobūdžio</i>	5
BK 228 straipsnio 2 dalies ir 230 straipsnio 3 dalies taikymas	6
<i>Dėl valstybės tarnautojui prilyginto asmens statuso</i>	6
BK 245 straipsnio taikymas	7
<i>Dėl nutarties, kuria paskirta kardomoji priemonė, nevykdymo</i>	7
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	8
BPK 20 straipsnio nuostatų laikymasis	8
<i>Dėl operatyvinių veiksmų teisėtumo</i>	8
BPK 133 straipsnio nuostatų laikymasis	9
<i>Dėl kardomosios priemonės – užstato</i>	9
III. CIVILINĖS BYLOS	11
Daiktinė teisė	11
<i>Dėl servituto atlygintinumo ir vienkartinės kompensacijos už servitutą dydžio nustatymo, kai servitutas įstatymo pagrindu nustatytas patalpų savininkui</i>	11
Paveldėjimo teisė	12
<i>Dėl notaro atsisakymo išduoti paveldėjimo teisės į palikėjo namuose rastus grynuosius pinigus liudijimą pagrįstumo</i>	12
Sutarčių teisė	13
<i>Dėl indėlių draudimo išmokos pagal Lietuvos Respublikos indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymą mokėjimo pagrindo ir termino</i>	13
<i>Dėl valstybinės žemės nuomos sutarties pripažinimo negaliojančia teisinių padarinių</i>	13
<i>Dėl valstybinės žemės nuomos sutarties nutraukimo ir pakeitimo atribojimo</i>	14
<i>Dėl atlyginimo už priverstinai nuvežtos transporto priemonės saugojimo paslaugas priteisimo iš savininko</i>	15
<i>Dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių</i>	16
<i>Dėl netinkamo įspėjimo apie terminuotos nuomos sutarties nutraukimą pasekmių</i>	16
Viešieji pirkimai	17
<i>Dėl atsakovės neteisėtų veiksmų padarinių (dėl galimo ginčo šalių grįžimo į prieš pažeidimą buvusią padėtį)</i>	17
Civilinio proceso teisė	18
<i>Dėl civilinio ieškinio atsisakymo baudžiamojoje byloje</i>	18
<i>Dėl grupės ieškinio prielaidų bei sąlygų</i>	19
<i>Dėl ginčo kvalifikavimo kaip (ne)turtinio</i>	20
Bankroto teisė	20
<i>Dėl sandorio nugrinčijimo actio Pauliana padarinių, kai skolininko individualiai įmonei iškeliamas bankroto byla</i>	20
<i>Dėl teismo leidimo realizuoti paskutinį bankrutuojančio fizinio asmens, gyvenančio kartu su nepilnamečiais vaikais, gyvenamąjį būstą išdavimo</i>	21
<i>Dėl fizinio asmens bankroto byloje nenurašomų reikalavimų</i>	22
Darbo teisė	23
<i>Dėl diskriminacijos darbo santykiuose draudimo</i>	23
<i>Dėl darbo užmokesčio į užsienį komandiruojamam darbuotojui mokėjimo</i>	24
<i>Dėl individualaus darbo ginčo dėl teisės nagrinėjimo darbo ginčų komisijoje ir teisme santykio bei bylos nagrinėjimo teisme ribų</i>	25
Intelektinės nuosavybės teisė	26
<i>Dėl konfidencialios informacijos apsaugos ikisutartiniuose santykiuose</i>	26
<i>Dėl įpareigojimo perduoti domeno vardą</i>	27

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 134 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl loterijų organizavimo tvarkos pažeidimo

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje UAB „O“ generalinis direktorius nubaustas pagal ANK 134 straipsnio 1 dalį už Skaitmeninės ir klasikinės loterijos tiražų metu dalyvaujančios komisijos sudarymo taisyklių (toliau – Taisyklės) 6 punkto pažeidimą, t. y. už tai, kad skaitmeninės ir klasikinės loterijos tiražų metu dalyvaujančios komisijos nariais skyrė loterijos bilietų platintojos UAB „L“ darbuotojus. Pareiškėjas teigė, kad bylą išnaginėję teismai netinkamai aiškino ir taikė Taisyklių 6 punkto, Lietuvos Respublikos loterijų įstatymo 17 straipsnio 2 dalies normas, remdamiesi kita įstatymo 8 straipsnyje įtvirtinta specialiaja teisės norma, be pagrindo pripažino, kad skaitmeninės ir klasikinės loterijos tiražų metu dalyvaujančios komisijos nariais negali būti visi be išimties bilietų platintojo – juridinio asmens – darbuotojai.

Teisėjų kolegija, išnaginėjusi administracinio nusižengimo bylą, pažymėjo, kad Loterijų įstatymo 17 straipsnio 2 dalis įtvirtina baigtinį sąrašą asmenų, kuriems draudžiama dalyvauti loterijoje, t. y. būti loterijos žaidėjais, o pagal Taisyklių 6 punkto normą – ir būti skaitmeninės ir klasikinės loterijos tiražų metu dalyvaujančios komisijos nariais. Kaip nurodė teisėjų kolegija, Loterijų įstatymo 17 straipsnio 2 dalies norma sistemiškai ir logiškai aiškinama remiantis Loterijų įstatymo 2 straipsnio 9 dalies norma, įtvirtinančia žaidėjo sąvoką, pagal kurią žaidėjas – tai fizinis asmuo, dalyvaujantis loterijoje, t. y. įsigijęs loterijos bilietą. Be to, ir pagal Taisyklių 5 punktą komisija sudaroma iš ne mažiau kaip trijų fizinių asmenų, kurie skiriami loterijos organizatoriaus vadovo įsakymu, ir bent vienas komisijos narys neturi būti loterijos organizatoriaus darbuotojas. Taigi tiek Taisyklių 6 punkte, tiek Loterijų įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje minimi asmenys reiškia būtent fizinius asmenis. Teisėjų kolegijos vertinimu, toks aiškinimas suponuoja išvadą, kad Loterijų įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje esanti sąvoka „bilietų platintojai“ reiškia fizinius asmenis, kurių darbo funkcijos yra tiesiogiai susijusios su bilietų platinimo veikla.

Anot teisėjų kolegijos, Lošimų priežiūros tarnyba ir bylą išnaginėję teismai Loterijų įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą teisės normą aiškino per plačiai, t. y. į asmenų, kuriems draudžiama dalyvauti loterijoje, sąrašą įtraukė ir juridinius asmenis. Tiek Lošimų priežiūros tarnyba, tiek teismai be pagrindo iš šio sąrašo išskyrė bilietų platintojus ir šią sąvoką aiškino remdamiesi Loterijų įstatymo 8 straipsnio norma, įtvirtinančia loterijos bilietų platinimo subjektų ratą. Loterijų įstatymo 8 straipsnyje nustatyta, kad loterijų organizatoriai loterijų bilietus gali platinti patys arba pagal sutartis su juridiniais ar fiziniais asmenimis įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Taigi šios normos paskirtis yra nustatyti loterijos bilietų platinimo galimybes, o ne apibrėžti loterijos bilietų platintojo sąvoką. Dėl to institucija ir teismai nepagrįstai nustatė, kad įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje nustatytas draudimas taikytinas ir bilietų platintojams – juridiniams asmenims. Teisėjų kolegijos nuomone, aiškinant bilietų platintojų sąvoką taip, kaip ją aiškino institucija ir bylą išnaginėję teismai, būtų prieita prie išvados, kad Loterijų įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas dalyvauti loterijoje yra taikomas ir juridiniams asmenims, platinantiems loterijų bilietus, kuri akivaizdžiai prieštarautų įstatymo 2 straipsnio 9 daliai, įtvirtinančiai loterijos žaidėjo, kaip fizinio asmens, sąvoką.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad Taisyklių 6 punkte nurodytas draudimas būti komisijos nariu taikomas tik tiems fiziniams asmenims, kurių darbo funkcijos yra susijusios su bilietų platinimu, tai patvirtina ir Loterijų įstatymo 15 straipsnyje bei Taisyklėse įtvirtintos nuostatos, susijusios su skaitmeninės ir klasikinės loterijos tiražų rengimu ir komisijos paskirtimi bei jos sudarymu. Reikalavimai, susiję su komisijos sudarymu, yra skirti užtikrinti, kad loterijų bilietų lošimas būtų vykdomas objektyviai. Siekiant šio tikslo nepagrįstas būtų draudimų nustatymas būti komisijos nariu visiems bilietų platintojo (juridinio asmens) darbuotojams, kadangi ne visi loterijų organizatorių ir (ar) bilietų platintojų darbuotojai gali daryti įtaką loterijų organizavimui. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad pagal Taisyklių 5 punkto nuostatas

loterijų organizatoriaus darbuotojams yra nedraudžiama dalyvauti komisijos veikloje, nors pagal Loterijų įstatymo 8 straipsnį loterijos organizatorius kartu yra ir bilietų platintojas. Be to, teisėjų kolegija nurodė, kad, bylos duomenimis, UAB „O“ pagal sutartis platina ir kitų loterijų organizatorių loterijos bilietus. Teisėjų kolegijos vertinimu, įstatymo nuostatų, nustatančių tam tikrus draudimus, interpretacija per plačiai jas aiškinant ir taip nubaudžiant administracine tvarka atsakomybėn patrauktą asmenį prieštarauja ANK 2 straipsnio 1 dalies nuostatai.

Taigi teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nagrinėjamu atveju sudarytos skaitmeninės ir klasikinės loterijos tiražų metu dalyvaujančios komisijos nariais paskirtų loterijos bilietų platintojos UAB „L“ darbuotojų tiesioginės darbo funkcijos yra nesusijusios su bilietų platinimu ir su bilietų platinimo paslaugų teikimu loterijų organizatoriui, dėl to jie nelaikytini bilietų platintojais Loterijų įstatymo 17 straipsnio 2 dalies nuostatų prasme, o juos skiriant komisijos nariais Taisyklių 6 punkto nuostatos nebuvo pažeistos. Tuo tarpu institucijos ir teismų išvada, kad komisijos veikloje draudžiama dalyvauti visiems be išimties bilietų platintojų (juridinių asmenų) darbuotojams, kaip nurodė teisėjų kolegija, yra neteisinga ir nepagrįsta.

Remdamasi tuo, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad Lošimų priežiūros tarnyba ir bylą išnaginėję teismai netinkamai aiškino Loterijų įstatymo 17 straipsnio 2 dalies nuostatas ir Lošimų priežiūros tarnybos nutarimą bei paskesnes teismų nutartis panaikino ir administracinio nusižengimo teiseną UAB „O“ generaliniam direktoriui nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 26 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-10-648/2019

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 201 straipsnio 1, 2 dalių taikymas

Dėl tęstinio nusikalstamos veikos pobūdžio

Šioje baudžiamojoje byloje asmenys nuteisti atitinkamai pagal BK 201 straipsnio 1, 2 dalis ir BK 24 straipsnio 6 dalį, 201 straipsnio 1 dalį, 24 straipsnio 6 dalį, 201 straipsnio 2 dalį. Teismų sprendimuose nurodyta, kad pas nuteistuosius rastas naminės degtinės kiekis atitinka BK 201 straipsnio 2 dalies dispozicijoje nustatytą nusikalstamą veiką, tačiau BK 201 straipsnio 2 dalis neapima nusikalstamos veikos, nustatytos BK 201 straipsnio 1 dalyje, t. y. aparatų naminiams stipriesiems alkoholiniams gėrimams gaminti gaminimo, laikymo, gabenimo ir realizavimo.

Kasacinis teismas, išnaginėjęs šią baudžiamąją bylą, konstatavo, kad teismai nepagrįstai kasatorių veiksmus įvertino ne kaip vieną tęstinę nusikalstamą veiką, o kaip nusikaltimų daugėtą, t. y. dviejų nusikaltimų idealiąją sutaptį. Pirmiausia teisėjų kolegija pažymėjo, kad, nors šiuo atveju nuteistųjų padarytos veikos atitinka skirtingose BK 201 straipsnio dalyse nurodytų nusikalstamų veikų požymius, tačiau jas jungia bendras kaltininkų sumanymas (bendra tyčia) atlikti keletą veiksmų siekiant bendro rezultato – pagaminti didelį kiekį naminių stipriųjų alkoholinių gėrimų. Iš bylos medžiagos matyti, kad vienas iš nuteistųjų gamindamas ir laikydamas aparatus naminiams stipriesiems alkoholiniams gėrimams gaminti ir panaudodamas juos naminiams stipriesiems alkoholiniams gėrimams gaminti bei juos gamindamas, o kitas nuteistasis padėdamas pastarajam šiuos veiksmus atlikti turėjo vieną bendrą sumanymą (bendrą tyčią) naudojantis šiais aparatais pagaminti didelį kiekį naminės degtinės turint tikslą ją realizuoti. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamoje byloje aparatų naminiams stipriesiems alkoholiniams gėrimams gaminti gaminimas, laikymas ir didelio kiekio naminių stipriųjų alkoholinių gėrimų gaminimas panaudojant šiuos aparatus sudaro vienos tos pačios savarankiškos nusikalstamos veikos atskiras sudėtines dalis (epizodus). Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad šiame kontekste aktualu tai, kad tęstinės nusikalstamos veikos tokiais atvejais negali paneigti vien tik tai, jog padarytos alternatyvios veikos patenka į skirtingas to paties BK specialiosios dalies straipsnio dalis. Dėl to jei, esant tęstinei

nusikalstamai veikai, yra realizuojami alternatyvūs veikos požymiai, nurodyti skirtingose to paties BK straipsnio dalyse, tęstinė veika kvalifikuojama pagal sunkiausią požymį nurodančią taikomo straipsnio dalį, o kiti byloje nustatyti alternatyvūs sudėties požymiai aprašomi nuosprendyje (BPK 305, 331 straipsniai).

Taigi, atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad nuteistųjų veiksmai turi būti vertintini ne kaip nusikaltimų daugetas, bet kaip vienas tęstinis nusikaltimas ir kvalifikuotini tik pagal vieną BK straipsnio dalį, vadovaujantis kvalifikavimo taisykle, pagal kurią sunkesnė nusikalstama veika apima lengvesnę nusikalstamą veiką, t. y. tik pagal BK 201 straipsnio 2 dalį, ir teismų sprendimus pakeitė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-33-303/2019

BK 228 straipsnio 2 dalies ir 230 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl valstybės tarnautojui prilyginto asmens statuso

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasatorės R. L. ir R. R. nesutiko su jų nuteisimu pagal BK 228 straipsnio 2 dalį už piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi ir tuo, kad jos, kaip atitinkamai individualios įmonės savininkė ir UAB „K.“, teikiančios maitinimo paslaugas, direktorė, gali būti laikomos valstybės tarnautojui prilygintais asmenimis (BK 230 straipsnio 3 dalis). Kasatorės teigė, kad jų vadovaujami ūkio subjektai nebuvo susiję su teisiškai reikšmingų veiksmų, kuriais būtų įgyvendinamas viešasis interesas, atlikimu, nesprendė visuomenei svarbių klausimų, o tik vykdė valstybės institucijų nurodymus.

Išnagrinėjusi baudžiamąją bylą kasacine tvarka, teisėjų kolegija nurodė, kad pagal BK 228 straipsnį atsako tik specialusis subjektas – valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, kurio sąvoka išaiškinta BK 230 straipsnyje. Kasacinio teismo praktikoje yra konstatuota, kad BK 230 straipsnio 3 dalies prasme tam, ar asmuo laikytinas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, nepakanka vien tik to, kad toks asmuo formaliai atitinka įstatyme įvardytus požymius – dirba juridiniame asmenyje (kitoje organizacijoje) ar verčiasi profesine veikla ir turi administracinius įgaliojimus arba turi teisę veikti šios įstaigos, įmonės ar organizacijos vardu, ar teikia viešąsias paslaugas. Taip pat turi būti nustatyta, kad tokia asmens veikla yra susijusi su viešojo intereso užtikrinimu, ir šios veiklos nevykdymas ar netinkamas vykdymas reikštų viešojo intereso pažeidimą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-89/2014, 2K-33-303/2018). Teisėjų kolegija pažymėjo, kad viešuoju interesu yra laikytinas teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, atspindintis ir išreiškiantis pamatines visuomenės vertybes; pagal Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 2 straipsnio 3 dalį viešieji interesai – tai visuomenės suinteresuotumas, kad asmenys, dirbantys valstybės tarnyboje, visus sprendimus priimtų nešališkai ir teisingai. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad teismų praktikoje viešieji interesai, kaip įstatymo saugoma vertybė, suprantami ir kaip visuomenės suinteresuotumas, kad ne tik valstybės tarnautojai, bet ir kiti viešojo ar net privataus sektorių darbuotojai, įgalioti spręsti įvairius visuomenei svarbius klausimus (valstybės tarnautojui prilyginti asmenys), darytų tai nešališkai, teisingai, įstatymų nustatyta tvarka.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismas teisingai nurodė, jog visuomenės interesas šiuo atveju buvo padidinti neįgalių asmenų užimtumo galimybes ir tam tikslui valstybės buvo skiriama parama darbdaviams darbo vietoms steigti. Nuteistosios R. R. vadovaujamai bendrovei parama buvo skirta tam, kad ji įsteigtų naujas darbo vietas neįgaliems asmenims siekiant užtikrinti viešąjį interesą – padidinti neįgalumą turinčių asmenų užimtumo galimybes; UAB „K.“, atstovaujama direktorės R. R., deklaravo siekį steigti naujas darbo vietas neįgaliems asmenims, darbo vietų steigimo sutartimi prisiėmė su tuo susijusius įsipareigojimus, ir būtent šia savo veiklos apimtimi darbdavio veikla buvo susijusi su viešojo intereso tenkinimu. O nuteistosios R. L. įmonė, kaip socialinė įmonė, be ūkinės komercinės veiklos vykdymo ir pelno siekimo, taip pat turėjo ir kitą paskirtį, t. y. gavus valstybės skiriamą finansinę paramą užtikrinti viešąjį interesą įdarbinant Socialinių įmonių įstatyme nurodytus tikslinėms grupėms priklausančius

asmenis, praradusius profesinį ir bendrąjį darbingumą, ekonomiškai neaktyvius, negalinčius lygiomis sąlygomis konkuruoti darbo rinkoje, skatinant šių asmenų grįžimą į darbo rinką, jų socialinę integraciją bei mažinant socialinę atskirtį. Taigi, teisėjų kolegija pritarė apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad neįgalių ir kitų socialiai pažeidžiamų asmenų užimtumo klausimai yra viešasis interesas, kurį privalo užtikrinti valstybė, dėl to, kasatorės, vadovaudamos ūkio subjektams, kurie gaudami valstybės paramą įgyvendina šią užimtumo politiką, kelia pagrįstą visuomenės suinteresuotumą ir yra tinkamas nusikalstamos veikos, nurodytos BK 228 straipsnio 2 dalyje, subjektas.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija kasatorių kasacinius skundus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14-648/2019

BK 245 straipsnio taikymas

Dėl nutarties, kuria paskirta kardomoji priemonė, nevykdymo

Šioje baudžiamojoje byloje asmuo pagal BK 245 straipsnį nuteistas už tai, kad, teismo nutartimi jam paskyrus kardomąją priemonę – įpareigojimą gyventi skyrium nuo nukentėjusiosios ir nesiartinti prie nukentėjusiosios arčiau nei nustatytu atstumu, tyčia nevykdė teismo sprendimo (nutarties, nesusijusios su bausme) – atėjęs į nukentėjusiosios namus, su ja girtavo, vėl prieš ją smurtavo.

Teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo tai, kad aiškinant BK 245 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą pažodžiui, būtų galima teigti, jog kiekvienas teismo sprendimo, nesusijusio su bausme, nevykdymo atvejis turėtų užtraukti paminėtame straipsnyje nurodytą baudžiamąją atsakomybę, tačiau toks formalus BK 245 straipsnyje įtvirtinto teisinio reguliavimo aiškinimas prieštarautų Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje suformuluotoms nuostatomis ir neatitiktų kriminalinės bausmės, kaip griežčiausios, kraštutinės teisinio poveikio priemonės paskirties, nusikalstamos veikos sampratos, t. y. paneigtų pačią baudžiamosios teisės esmę. Teisėjų kolegijos vertinimu, BK 245 straipsnyje įtvirtinta norma negali būti taikoma dėl kiekvieno teismo sprendimo neįvykdymo fakto, nes teismo sprendimų, nesusijusių su bausmėmis, vykdymo užtikrinimas pirmiausia yra ne baudžiamosios teisės, bet civilinio, administracinio ir baudžiamojo proceso įstatymų uždavinys. Baudžiamoji atsakomybė tokiais atvejais turėtų būti taikoma tik atsižvelgus į galimybes užtikrinti teismo sprendimo įvykdymą nurodytomis proceso priemonėmis.

Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamu atveju aktualu tai, ar teismo nutartimi pagal BPK nuostatas skirta kardomoji priemonė yra BK 245 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos dalykas. Kasacinio teismo praktikoje yra pažymėta, kad atsakomybė pagal BK 245 straipsnį nekyla už vengimą vykdyti kardomąją priemonę ar už jos pažeidimą, nes dėl šių pažeidimų BPK nustato kitokią teisinį reguliavimą. Kardomosiomis priemonėmis siekiama ne nubaudimo, bet kitų – BPK 1 ir 119 straipsnyje nurodytų – tikslų. Už daugumos kardomųjų priemonių nevykdymą nustatyta procesinė atsakomybė – kitos (paprastai – griežtesnės) kardamosios priemonės, kuri užtikrintų kardomųjų priemonių paskirtį, skyrimas. Taigi kardomųjų priemonių, tarp jų ir skirtų teismo nutartimi, vykdymas pagal BPK nustatytą teisinį reguliavimą gali ir turi būti užtikrinamas baudžiamojo proceso priemonėmis ir už jų nevykdymą (ar netinkamą vykdymą) atsakomybė pagal BK 245 straipsnį negalima.

Teisėjų kolegija, be kita ko, konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė nepagrįstą išvadą, esą nuteistojo veika, atsižvelgiant į šiuo atveju taikytą įpareigojimą paskirtį ir jų nevykdymo padarinius – BK 140 straipsnio 2 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos padarymą, yra tiek pavojinga, kad būtų galima taikyti baudžiamąjį įstatymą. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad vienas iš kardomųjų priemonių tikslų ir yra siekis užkirsti kelią naujoms nusikalstamosioms veikoms, todėl kardamosios priemonės turi būti parenkamos taip, kad kuo labiau atitiktų savo paskirtį, kartu taikant proporcingumo principą ir nesuvaržant asmens teisių labiau, negu to reikia siekiamiems tikslams pasiekti. Tuo atveju, jei vienomis kardomosiomis priemonėmis tie tikslai nebuvo pasiekti, turėtų

būti skiriamos kitos siekiamus tikslus tinkamai užtikrinančios kardomosios priemonės, o ne taikoma baudžiamoji atsakomybė, kaip kraštutinė priemonė. Pasak teisėjų kolegijos, kadangi baudžiamojo proceso įstatymas kardomųjų priemonių nevykdantiems asmenims nurodo galimybę taikyti atitinkamus griežtesnius suvaržymus (griežtesnes kardomasias priemones), tai patvirtina faktą, kad baudžiamojo proceso priemonėmis galima įgyvendinti teismo sprendimus dėl kardomųjų priemonių, taigi, šioje byloje buvo pažeistas *ultima ratio* (paskutinės priemonės) ir su juo susijęs proporcingumo principas. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamu atveju baudžiamosios atsakomybės taikymas nėra adekvati ir proporcinga priemonė, nes kardomųjų priemonių tikslų gali ir turi būti siekiama, taikant BPK nurodytas priemones.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija skundžiamų teismų sprendimų dalis dėl nuteistojo pripažinimo kaltu pagal BK 245 straipsnį panaikino ir baudžiamąją bylą jam nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-13-719/2019

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 20 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl operatyvinių veiksmų teisėtumo

Šioje baudžiamojoje byloje A. Č., E. P., K. Č., A. J. darbo kabinetuose buvo įrengta vaizdo ir garso įrašymo aparatūra. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai padarė išvadą, kad, pradedant operatyvinį tyrimą ir sankcionuojant operatyvinius veiksmus bei priemones, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo nuostatos nebuvo pažeistos, tačiau operatyvinių veiksmų realizavimas nebuvo tinkamas, nes teismų nutartyse, kuriomis buvo sankcionuotas slapto patekimas į minėtų asmenų darbo kabinetus, nebuvo nurodyta, kokie konkretūs ir kokios apimties veiksmai ir priemonės gali būti vykdomi, todėl garso ir vaizdo įrašai, padaryti šiuose kabinetuose, yra gauti pažeidžiant įstatymą ir neturi įrodomosios reikšmės.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą kasacine tvarka, nurodė, kad Operatyvinės veiklos įstatymo 11 straipsnio pavadinime ir šio straipsnio 1 dalyje išvardyti konkretūs informacijos rinkimo būdai patalpoje, į kurią slapta patenkama: patalpų apžiūra, laikinas dokumentų paėmimas ir apžiūra, medžiagų, žaliavų ir produkcijos pavyzdžių bei kitų objektų paėmimas tirti neskelbiant apie jų paėmimą. Visose Šiaulių apygardos teismo pirmininko ir Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininko nutartyse sankcionuotas slapto patekimas ar slapto patekimo pratęsimas į A. Č., A. J., E. P., K. Č. darbo kabinetus, nenurodant konkrečių informacijos rinkimo būdų, kurie turėtų būti naudojami į šiuos kabinetus slapta patekus.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad slapto patekimas į gyvenamąsias ir negyvenamąsias patalpas ar transporto priemones savaime nėra informacijos rinkimo būdas, todėl vien tik patekimo į patalpas sankcionavimo faktas neturi jokios prasmės. Slaptaip patenkant į patalpas sudaroma galimybė rinkti reikiamą informaciją, todėl nutartyje, kuria sankcionuojamas slapto patekimas į patalpą, turi būti nurodytas ir informacijos rinkimo būdas, kuris toje patalpoje bus naudojamas. Patalpoje, į kurią patenkama slapta, informacija gali būti renkama Operatyvinės veiklos įstatymo 11 straipsnyje išvardytais arba kitais Operatyvinės veiklos įstatyme įtvirtintais būdais, pavyzdžiui, specialia tvarka naudojant technines priemones (Operatyvinės veiklos įstatymo 10 straipsnis), atliekant operatyvinį sekimą (Operatyvinės veiklos įstatymo 3 straipsnio 17 dalis) ir kt. Techninių priemonių naudojimas specialia tvarka Operatyvinės veiklos įstatyme apibrėžtas labai abstrakčiai: tai – motyvuota teismo nutartimi sankcionuotas techninių priemonių naudojimas operatyvinėje veikloje kontroliuojant ar fiksuojant asmenų pokalbius, kitokį susižinojimą ar veiksmus, kai nė vienas pokalbio, kitokio susižinojimo ar veiksmų dalyviui apie tokią kontrolę nėra žinoma ir tai vykdoma įstatymų nustatyta tvarka apribojant žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą (3 straipsnio 9 dalis). Pagal Operatyvinės veiklos įstatymo 10 straipsnio 4 dalį, kurioje reglamentuotas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro ar jo įgaliotų Lietuvos Respublikos

generalinės prokuratūros ar apygardų prokuratūrų prokurorų, koordinuojančių ir kontroliuojančių operatyvinių veiksmų teisėtumą, teikimo naudoti technines priemones specialia tvarka turinys, teikime turi būti nurodyti duomenys apie operatyvinės veiklos objektus. Įstatyme nėra reikalavimo teikime nurodyti kokius nors kitokius bent kiek konkretesnius duomenis apie techninių priemonių panaudojimo vietą. Teisėjų nutarčių sankcionuoti techninių priemonių naudojimą specialia tvarka, priimtų nagrinėjamoje byloje, teikimuose sankcionuoti šį veiksma ir buvo apsiribojama duomenų apie operatyvinės veiklos objektus nurodymu, nedetalizuojant konkrečios priemonių naudojimo vietos.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad Šiaulių apygardos teismo pirmininko nutartimi sankcionuota slapta G. Ž., A. Č., A. J., E. P., K. Č., V. A., R. J. telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolė ir fiksavimas, taip pat techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka kontroliuojant ir fiksuojant šių asmenų pokalbius, kitoki sužinojimą ar veiksmus, kai nė vienam dalyviui apie tokią kontrolę nėra žinoma. Šia nutartimi taip pat sankcionuotas slaptas patekimas į A. Č., E. P., K. Č. darbo kabinetus. Teisėjų kolegijos vertinimu, pagal tokį nutarties turinį galima daryti tam tikrą prielaidą, kad ja sankcionuotas techninių priemonių naudojimas specialia tvarka A. Č., E. P., K. Č. darbo kabinetuose, tačiau galima daryti ir prielaidą, kad šia nutartimi sankcionuoti bet kokių G. Ž., A. Č., A. J., E. P., K. Č., V. A., R. J. pokalbių, kitokio sužinojimo ar veiksmų slapta kontrolė ir fiksavimas, kur tai bevyktų, jeigu tai nesusiję su slaptu patekimu į kitas, nei nurodytos nutartyje, patalpas.

Kasacinis teismas, nurodęs, kad tai, jog Operatyvinės veiklos įstatyme neįtvirtintas reikalavimas teikime dėl techninių priemonių naudojimo specialia tvarka sankcionavimo nurodyti konkretesnes šių priemonių naudojimo sąlygas (pavyzdžiui, priemonių naudojimo vietą), gali būti vertinama kaip įstatymo spraga, pažymėjo, kad kasacinio teismo praktikoje yra suformuluoti reikalavimai teisėjo nutarčiai, kuria sankcionuojamas techninių priemonių naudojimas specialia tvarka: sankcionuojant leidimą įrengti slaptą garso ir vaizdo įrašymo aparatūrą darbo kabinete, nepakanka apsiriboti bendromis frazėmis, parašytomis teismo nutarties rezoliucinėje dalyje, – kitokio susižinojimo ar veiksmų kontrolė ir fiksavimas, kai nė vienam pokalbio, kitokio susižinojimo ar veiksmų dalyviui apie tokią kontrolę nėra žinoma. Aptakios frazės teismo nutartyje, nenurodant, kokios konkrečios priemonės ir veiksmai, kokioje vietoje bus taikomi konkrečiam žmogui, netoleruotinos ir gali sukelti šurkščius žmogaus teisių pažeidimus, kai be pagrindo bus kontroliuojamas visas asmens privatus ir viešas gyvenimas. Nutartyje turi būti aiškiai apibrėžtas operatyvinės veiklos subjektų leistinų veiksmų ratas, nurodant, kokioje vietoje, kokie slapti operatyviai veiksmai ir priemonės gali būti atliekami (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-85-696/2016). Kartu kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pirmiau nurodytos nutarties nuostatomis ir vadovavosi apeliacinės instancijos teismas, konstatuodamas, kad Šiaulių apygardos teismo nutartys dėl techninių priemonių panaudojimo darbo kabinetuose akivaizdžiai neatitinka tokių nutarčių turiniui keliamų reikalavimų, ir atmesdamas prokuroro apeliacinio skundo argumentus dėl duomenų, gautų slapta patekus į A. Č., A. J., E. P., K. Č. darbo kabinetus, atitikties BPK 20 straipsnyje įtvirtintiems reikalavimams.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo išvados dėl duomenų, gautų panaudojant vaizdo ir garso įrašymo aparatūrą A. Č., E. P., K. Č., A. J. darbo kabinetuose, nepripažinimo įrodymais yra pagrįstos, ir prokuroro kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-4-689/2019

BPK 133 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl kardomosios priemonės – užstato

Šioje baudžiamojoje byloje įtariamajam L. P. teismo nutartimi buvo paskirta kardomoji priemonė užstatas. Nutartyje jam buvo išaiškinta pareiga šaukiamam atvykti pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, prokurorą, teisėją ar į teismą, nekliudyti proceso eigos ir nedaryti naujų nusikalstamų

veikų. L. P. ir užstato davėjas pasirašytinai buvo įspėti, kad, įtariamajam nevykdant nustatytos pareigos, užstatas pereis valstybei. Pirmosios instancijos teismas, išnagrinėjęs L. P. baudžiamąją bylą, dėl jo priėmė apkaltinamąjį nuosprendį, kuriuo nusprendė L. P. paskirtą kardomąją priemonę – užstatą – palikti galioti iki nuosprendžio įsiteisėjimo, o nuosprendžiui įsiteisėjus – grąžinti jį užstato davėjui. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs šią baudžiamąją bylą apeliacine tvarka, nutarė pirmosios instancijos teismo nuosprendį pakeitė ir nutarė L. P. paskirtą kardomąją priemonę – užstatą – palikti galioti iki visiško nuosprendžio dalies dėl turtinės žalos atlyginimo nukentėjusiajam įvykdymo, o visiškai atlyginus turtinę žalą nukentėjusiajam – grąžinti jį užstato davėjui. Užstato davėjas kasaciniame skunde teigė, kad apeliacinės instancijos teismas šiuo atveju netinkamai aiškino ir taikė baudžiamojo proceso įstatymo nuostatas dėl kardomųjų priemonių ir padarė esminį BPK pažeidimą.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi baudžiamąją bylą kasacine tvarka, pirmiausia pažymėjo, kad BPK 133 straipsnio 1 dalyje nustatyta kardomoji priemonė – užstatas – yra pinigine įmoka, kurią į prokuratūros ar teismo depozitinę sąskaitą sumoka įtariamasis (kaltinamasis), jo šeimos nariai ar giminaičiai, taip pat kiti asmenys, įmonės ar organizacijos ir kuri skiriama BPK 119 straipsnyje nurodytiems tikslams. Jei įtariamasis (kaltinamasis) vykdo jam nustatytas pareigas, pasibaigus procesui (t. y. nutraukus procesą, įsiteisėjus išteisinamajam nuosprendžiui ar pradėjus bausmės vykdymą) užstatas grąžinamas užstato davėjui (BPK 133 straipsnio 6 dalis, 139 straipsnio 3 dalis).

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad kasatorius skunde pagrįstai nurodė, kad jis, kaip užstato davėjas, prisiėmė atsakomybę tik dėl tų įtariamajam nustatytų sąlygų (pareigų), kurios buvo nurodytos nutartyje skirti šią kardomąją priemonę. Baudžiamąją bylą nagrinėję teismai nenustatė, kad L. P. būtų pažeidęs jam taikomos kardomosios priemonės – užstato – sąlygas. Dėl to, pasibaigus procesui, t. y. pradėjus bausmės vykdymą, kaip teisingai sprendė pirmosios instancijos teismas, priimdamas L. P. apkaltinamąjį nuosprendį, užstatas turėjo būti grąžintas jį įmokėjusiam asmeniui (BPK 133 straipsnio 6 dalis, 139 straipsnio 3 dalis).

Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas, ignoruodamas nutartyje išdėstytas kardomosios priemonės – užstato – skyrimo L. P. sąlygas (t. y. aiškiai jam nustatytus įpareigojimus, kurių šis privalo laikytis, taip pat galimas pasekmes tiek jam, tiek ir užstato davėjui dėl jų nevykdymo), nesilaikydamas įstatyme nustatytų procesinės prievartos priemonės taikymo pabaigos taisyklių (BPK 139 straipsnio 3 dalis) ir pakeisdamas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl užstato grąžinimo užstato davėjui, t. y. nuteistajam L. P. paskirtą kardomąją priemonę (užstatą) palikdamas galioti iki visiško nuosprendžio dalies dėl turtinės žalos atlyginimo nukentėjusiajam įvykdymo, nepagrįstai suvaržė užstato davėjo teisę į nuosavybę (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnis, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnis). Kartu nagrinėjamos baudžiamosios bylos kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad kardomoji priemonė, šiuo konkrečiu atveju užstatas, negali būti civilinio ieškinio užtikrinimo priemonė, taip pat ja negali būti siekiama ne procesinių, o kriminalinei bausmei ar poveikio priemonėms būdingų tikslų.

Remdamasi tuo, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė esminius BPK 119, 133, 139 straipsnių nuostatų pažeidimus, ir apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria nutarta L. P. paskirtą kardomąją priemonę – užstatą – palikti galioti iki visiško nuosprendžio dalies dėl turtinės žalos atlyginimo nukentėjusiajam įvykdymo, o visiškai atlyginus turtinę žalą nukentėjusiajam – grąžinti jį užstato davėjui, panaikino, dėl šios apeliacinės instancijos teismo nutarties dalies palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-11-303/2019

III. CIVILINĖS BYLOS

Daiktinė teisė

Dėl servituto atlygintinumo ir vienkartinės kompensacijos už servitutą dydžio nustatymo, kai servitutas įstatymo pagrindu nustatytas patalpų savininkui

Ieškovė prašė priteisti vienkartinę kompensaciją už naudojimąsi servitutu bei dėl naudojimosi servitutu susidariusių nuostolių atlyginimą. Ieškovė nurodė, kad atsakovė daugiau kaip 10 metų naudojasi ieškovei nuosavybės teise priklausančiomis patalpomis, jose laiko elektros prietaisus ir kitus daiktus, gamina žemos įtampos elektros energiją, o ieškovė negali šiomis patalpomis naudotis, gauti pajamų iš jų nuomos. Pirmosios instancijos teismas, tenkindamas dalį ieškinio, priteisė ieškovei iš atsakovės vienkartinę kompensaciją. Apeliacinės instancijos teismas kompensacijos dydį sumažino.

Kasacinis teismas nurodė, kad 2004 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimo įstatymu Nr. IX-2307 buvo nustatyta nekilnojamojo daikto savininkui taikomų suvaržymų energetikos objektus ir įrenginius valdančios elektros energetikos įmonės naudai teisinė prigimtis ir nustatytas šių suvaržymų teisinis pagrindas. 2017 m. liepos 4 d. Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymu Nr. XIII-604 įstatymų leidėjas *expressis verbis* (aiškiais žodžiais) nustatė, kad servitutai, nustatyti iki šio įstatymo įsigaliojimo, savo prigimtimi yra atlygintiniai ir už juos turi būti atlyginta, jeigu šie nuostoliai nebuvo atlyginti iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos. Kasacinis teismas pažymėjo, kad įstatymas nenustatė ir nenustato išimties iš atlygintinumo taisyklės dėl nuosavybės teisės suvaržymų, kurie atsirado iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Vien tokia aplinkybė, kad nuosavybės teisės suvaržymai buvo nustatyti vyraujant valstybės nuosavybei ir net nesant objektyvių aplinkybių asmeniui išreikšti valios dėl suvaržymų atlygintinumo, negali būti pagrindas automatiškai laikyti suvaržymą neatlygintiniu asmens turto suvaržymu kito asmens naudai, jeigu nekilnojamojo daikto savininkas neišreiškė kitos valios. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad įstatymų leidėjas Elektros energetikos įstatymu ne nustatė naujus suvaržymus, bet tik teisiškai įformino jau egzistavusius – dar iki įstatymo įsigaliojimo – nuosavybės teisės suvaržymus. Pažymėta ir tai, kad nors įstatymų leidėjas, įtvirtinęs suvaržymų teisinę prigimtį ir teisinį pagrindą, nenustatė kompensavimo mokėjimo tvarkos ir sąlygų už tokius suvaržymus, tokio reglamentavimo nebuvimas nepaneigia asmens teisės į kompensaciją už nustatytą servitutą, jei tokia kompensacija jam dar nebuvo išmokėta.

Kasacinis teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2018 m. liepos 25 d. nutarimu Nr. 725 patvirtino Maksimalaus dydžio vienkartinės kompensacijos, mokamos už naudojimąsi įstatymu ar sutartimi tinklų operatorių naudai nustatytu žemės servitutu, nustatymo metodiką (toliau – Metodika), tačiau joje pateikiama tik kompensacijos už naudojimąsi žemės servitutu nustatymo tvarka. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad nėra teisinio pagrindo taikyti įstatymo analogiją ir kompensaciją, mokamą už naudojimąsi kitų nekilnojamųjų daiktų servitutu, nustatyti pagal priimtą Metodiką. Nesant pagrindo taikyti įstatymo analogijos, kompensacijos už nekilnojamojo daikto servitutą dydis turi būti nustatomas remiantis bendrosiomis servitutų atlygintinumą reglamentuojančiomis teisės normomis. Pasisakydamas dėl priteistinos kompensacijos dydžio, kasacinis teismas nurodė, kad teismai, sprenddami kompensacijos už servitutą dydžio klausimą, pagrįstai rėmėsi tarnaujančiojo daikto rinkos kainos kriterijumi; remdamiesi tarnaujančio daikto rinkos vertės kriterijumi, pagrįstai rėmėsi ne visos patalpos, kurioje yra atsakovei priklausančiais įrenginiais, verte, bet tik tos dalies, kurią užima minėti elektros įrenginiai, verte; taip pat tai, kad servitutas nustatytas neterminuotai, patalpų dalis yra visiškai užimta atsakovei priklausančiais įrenginiais ir ieškovė iš esmės negali naudotis šios patalpos dalies vertingomis savybėmis. Aplinkybė, kad ieškovė dėl jos patalpose esančių elektros įrenginių gauna naudos (jai tiekama elektros energija), neturi teisinės reikšmės nustatant kompensacijos dydį, nes ji gauna tokią pačią naudą, kokią gauna visi elektros energijos vartotojai, kuriems yra tiekama

elektros energija, nors nuosavybės teisės suvaržymai tenka būtent ieškovei, o kiti elektros energijos vartotojai tokių suvaržymų nepatiria. Kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai nustatė kompensacijos dydį, todėl šio teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Teisėjas A. Taminskas, nesutikdamas su daugumos išvadomis, byloje pateikė atskirąją nuomonę.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-2-1075/2019

Paveldėjimo teisė

Dėl notaro atsisakymo išduoti paveldėjimo teisės į palikėjo namuose rastus grynuosius pinigus liudijimą pagrįstumo

Pareiškėjas prašė teismo panaikinti notarės atsisakymą išduoti paveldėjimo teisės liudijimą ir įpareigoti notarę išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į palikėjos namuose rastus grynuosius pinigus. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį patenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad notaras, išduodamas paveldėjimo teisės liudijimą, turi pareigą patikrinti, ar turtas, dėl kurio prašoma išduoti paveldėjimo teisės liudijimą, priklausė palikėjui nuosavybės teise palikimo atsiradimo momentu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai rėmėsi Lietuvos notarų rūmų prezidiumo nutarimu patvirtintomis Testamentų tvirtinimo ir paveldėjimo bylų tvarkymo rekomendacijomis (toliau – Rekomendacijos), kuriose išvardytos sąlygos, kurioms esant notaras gali išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į rastus grynuosius pinigus. Tačiau kasacinis teismas pažymėjo, jog Rekomendacijose nurodyti išaiškinimai yra skirti notarams, rekomendacinio pobūdžio, todėl nėra privalomi teismui. Be to, Rekomendacijose nurodytų sąlygų visumos buvimas savaime nepatvirtina, kad palikėjo gyvenamojoje vietoje rasti grynieji pinigai priklausė mirusiam asmeniui nuosavybės teise palikimo atsiradimo dieną, todėl vien tik tokių sąlygų konstatavimas nepašalina notaro pareigos patikrinti grynųjų pinigų priklausymo palikėjui faktą. Tais atvejais, kai notarui kyla pagrįstų abejonių, ar palikėjo gyvenamojoje vietoje rasti grynieji pinigai tikrai galėjo jam priklausyti nuosavybės teise, notaras turi teisę pareikalauti, kad įpėdinis pateiktų notarui tai patvirtinančius įrodymus. Kasacinis teismas išaiškino, kad antstolio faktinių aplinkybių konstatavimo protokole arba paveldimo turto apyraše užfiksuotas grynųjų pinigų buvimas palikėjo gyvenamojoje vietoje faktas nėra pakankamas įrodymas, jog šie pinigai palikimo atsiradimo momentu nuosavybės teise priklausė palikėjui, nes antstolis, sudarydamas šiuos dokumentus, nuosavybės teisės fakto nenustatinėja. Apžvelgiamu atveju kasacinis teismas sprendė, kad, pareiškėjui nepateikus notarei papildomų įrodymų, kurie sudarytų prielaidas manyti, jog faktinių aplinkybių konstatavimo protokole ir turto apyraše nurodyti grynieji pinigai galėjo nuosavybės teise priklausyti palikėjai, notarė pagrįstai suabejojo šių pinigų patekimo į palikimo sudėtį faktą ir dėl to atsisakė išduoti paveldėjimo teisės liudijimą. Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėjas ne tik reiškė reikalavimą panaikinti notarės atsisakymą atlikti notarinį veiksma, bet ir prašė įpareigoti ją išduoti paveldėjimo teisės liudijimą į palikėjos namuose rastus pinigus. Nors pareiškėjas tokią savo teisę grindė tik Rekomendacijose įtvirtintų sąlygų buvimu ir jokių įrodymų, jog grynieji pinigai galėjo priklausyti palikėjai, neteikė, teismai, atsižvelgdami į ypatingą teisena nagrinėjamų bylų specifiką, turėjo imtis visų būtinų priemonių, kad būtų visapusiškai išaiškintos bylos aplinkybės. Kadangi tai nebuvo atlikta, kasacinis teismas teismų nutartis panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-43-378/2019

Sutarčių teisė

Dėl indėlių draudimo išmokos pagal Lietuvos Respublikos indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymą mokėjimo pagrindo ir termino

Ieškovė (indėlio sertifikato turėtoja) reiškė reikalavimą priteisti iš atsakovės VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ palūkanas už, jos manymu, pavėluotą indėlių draudimo išmokos mokėjimą. AB bankas „Snoras“, kurio indėlio sertifikatą buvo įsigijusi ieškovė, 2011 m. lapkričio 24 d. pripažintas nemokiu ir visam laikui atšaukta jam išduota veiklos licencija, t. y. įvyko draudžiamasis įvykis. AB banko „Snoras“ indėlių sertifikatų turėtojams draudimo išmokos buvo išmokėtos tik po Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-7-602-684/2015 priėmimo. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį patenkino.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ yra viešasis juridinis asmuo, kurio veikla detalai reguliuojama imperatyvaus pobūdžio viešosios teisės aktų nuostatomis, todėl ji turi teisę ir pareigą mokėti draudimo išmokas tik tais pagrindais, kurie konkrečiai nustatyti įstatyme, ir tik laikydamosi jame nustatytos tvarkos ir terminų. Lietuvos Respublikos indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymo (toliau – IĮIDĮ) 3 straipsnio 4 dalyje (redakcija, galiojusi iki 2015 m. gruodžio 3 d.) buvo *expressis verbis* nustatyta, kad draudimo objektu negali būti paties draudėjo išleisti skolos vertybiniai popieriai (indėlio sertifikatai) ir įsipareigojimai, susiję su jo akceptuotais bei paprastaisiais vekseliais, hipotekinės obligacijos, kai kurių kitų išvardytų subjektų indėliai ar įsipareigojimai jiems. Taigi AB banko „Snoras“ draudžiamąjį įvykiu metu indėlio sertifikatai indėlių draudimo sistemą nustatančių imperatyviųjų nacionalinės teisės normų buvo įtraukti į nedraudžiamų įsipareigojimų sąrašą, dėl to VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ nebuvo nustatyta pareigos mokėti draudimo išmoką indėlio sertifikatų turėtojams. Klausimas, ar indėlio sertifikatas yra draudimo objektas, buvo iškeltas tik Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, šiam 2013 m. kreipusis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo. Vadovaujantis prejudiciniame sprendime pateiktu aiškinimu, civilinėje byloje Nr. 3K-7-602-684/2015 buvo konstatuota, kad AB banko „Snoras“ indėlio sertifikatams turi būti taikoma indėlių garantijų sistema – t. y. kad indėlių sertifikatų turėtojų teisė gauti draudimo išmoką kyla iš Europos Sąjungos reguliavimo. Taigi VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ pareiga išmokėti indėlių draudimo išmokas AB banko „Snoras“ indėlių sertifikatų turėtojams atsirado tik 2015 m. lapkričio 17 d. po nurodytos kasacinio teismo nutarties priėmimo. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ neturėjo teisinio pagrindo savarankiškai išaiškinti imperatyviosios IĮIDĮ 3 straipsnio 4 dalies teisės normos kitaip, nei buvo joje nustatyta. Šios teisės normos neatitiktis Europos Sąjungos teisei iki Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo nebuvo akivaizdi.

Kasacinis teismas sprendė, kad VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ draudimo išmokas indėlių sertifikatų turėtojams išmokėjo per protingą terminą po Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. nutarties priėmimo, todėl nėra teisinio ir faktinio pagrindo konstatuoti, kad ji privalo mokėti kompensacines palūkanas už pavėluotą draudimo išmokos mokėjimą. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-3-687/2019

Dėl valstybinės žemės nuomos sutarties pripažinimo negaliojančia teisinių padarinių

Ieškovė (Nacionalinė žemės tarnyba) prašė pripažinti negaliojančia su atsakove sudarytą valstybinės žemės nuomos sutartį ir įpareigoti atsakovę atlaisvinti žemės sklypą, pašalinant jame esančius pastatus ir statinius. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas šiuos ieškovės ieškinio reikalavimus tenkino.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad teisinis reguliavimas, nustatantis teisę nuomoti statiniams naudoti reikalingą valstybinės žemės sklypą lengvatine – ne aukciono – tvarka, negali būti aiškinamas kaip reiškiantis, kad tokią teisę turi ir valstybinėje žemėje esančių statinių savininkai, kurie tikslingai ar neturėdami tokio tikslo nuosavybės teisę įgyvendina, *inter alia* (be kita ko), pareigą prižiūrėti statinius vykdo taip, kad tampa neįmanoma naudoti statinių pagal paskirtį, statiniai sunyksta (yra sunaikinami), o jų savininkai įgyja teisę tame valstybinės žemės sklype sukurti naujus kitos paskirties ir (ar) dydžio statinius, tokiu būdu gaudami naudą iš lengvatinės valstybinės žemės nuomos. Pastaroji situacija skiriasi nuo tokios, kada savininkas negali valstybinėje žemėje esančių statinių naudoti pagal paskirtį dėl statinių būklės pablogėjimo, ypač jeigu tokia situacija susiklosto dėl veiksnių, kurie nepriklauso nuo savininko valios, įtakos, jeigu pagal galiojančius teisės aktus tokių statinių savininkas turi teisę atkurti statinius ir šią teisę jis įgyvendina tinkamai, per protingą terminą. Apžvelgiamu atveju įvertinęs tai, kad valstybinėje žemėje esantys pastatai nebuvo eksploatuojami pagal paskirtį arba buvo sunykę dar iki valstybinės žemės nuomos sutarties sudarymo dienos, kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai ginčo sutartį pripažino negaliojančia nuo jos sudarymo momento kaip prieštaraujančią imperatyviosioms įstatymo normoms.

Kasacinis teismas nurodė, kad teismine tvarka pripažinus, jog asmuo prarado teisę į žemės sklypą, kuriame yra jam nuosavybės teise priklausantys statiniai, jo patiriamos pasekmės priklauso nuo to, ar nuomos sandoris teismo tvarka pripažintas negaliojančiu dėl jo ar ne dėl jo kaltės, ar jam suteikiama teisė kitu teisėtu būdu naudotis žemės sklypu, kokia yra žemės sklypo savininko valia. Taigi tokiu atveju esminę reikšmę turi subjektų, dėl kurių kaltės prarasta tokia teisė, ir jų atsakomybės laipsnio nustatymas, nuo kurio priklauso teisės į žemės sklypą praradimo padarinių šalinimo naštos paskirstymas. Statinių savininkas gali būti įpareigojamas nugriauti statinius, jeigu egzistuoja šių sąlygų visuma: 1) statinių savininkas kaltas dėl sandorio, kurio pagrindu buvo naudojama žemės sklypu, pripažinimo negaliojančiu; 2) statinių savininkui nesuteikiama teisė kitu teisėtu būdu (nustatant žemės servitutą ar pan.) naudotis žemės sklypu; 3) žemės sklypo savininkas ir statinių savininkas nesusitaria dėl statinių perleidimo žemės sklypo savininkui ar žemės sklypo savininko sutikimu trečiajam asmeniui. Kitaip vertintina teisės į žemės sklypą praradimo padarinių prasme situacija, jeigu teismine tvarka pripažįstama, kad asmuo prarado teisę lengvatine tvarka nuomoti jam nuosavybės teise priklausantiems statiniams naudoti reikalingą valstybinės žemės sklypą dėl valstybės institucijų klaidų, susijusių su tokio žemės sklypo nuoma.

Įvertinęs, kad apeliacinės instancijos teismas, įpareigodamas atsakovę pašalinti žemės sklype esančius pastatus ir statinius, dėl tokių padarinių nenurodė jokių motyvų, kasacinis teismas konstatavo esant absoliutų šios sprendimo dalies negaliojimo pagrindą, todėl šią bylos dalį grąžino nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-8-403/2019

Dėl valstybinės žemės nuomos sutarties nutraukimo ir pakeitimo atribojimo

Ieškovė prašė pripažinti neteisėtu atsakovės (Nacionalinės žemės tarnybos) vienašalią valstybinės žemės nuomos sutarties dalies nutraukimą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas konstatavo, kad tais atvejais, kai žemės nuomos santykiai modifikuojami tokiu būdu, kad yra vienašališkai nuomotojo nutraukiami ir baigiasi, taikomas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.564 straipsnyje įtvirtintas žemės nuomos sutarties nutraukimo institutas, o tais atvejais, kai žemės nuomos santykiai, nors ir pasikeitę, bet toliau tarp šalių tęsiasi, taikomas CK 6.223 straipsnyje įtvirtintas žemės nuomos sutarties pakeitimo institutas. Taikant CK 6.564 straipsnį yra nutraukiama visa žemės nuomos sutartis ir žemės nuomos santykiai tarp šalių baigiasi. Dalies žemės nuomos sutarties nutraukimas, sumažinant nuomojamo žemės sklypo dydį, savo esme yra žemės nuomos sutarties dalyko pakeitimas, todėl kvalifikuotinas ne kaip sutarties dalies nutraukimas, o kaip jos pakeitimas. Todėl kasacinis teismas konstatavo, kad tuo atveju, kai keičiasi žemės sklypo dydis, kuris būtinas statiniams ar įrenginiams eksploatuoti pagal

Nekilnojamojo turto kadastrė įrašytą jų tiesioginę paskirtį, Nacionalinė žemės tarnyba turėtų siūlyti nuomininkui pakeisti žemės nuomos sutartį, o šiam nesutikus kreiptis į teismą su ieškiniu dėl žemės nuomos sutarties pakeitimo, pateikdama įrodymus, koks žemės sklypo dydis būtinas nuomininko statiniams ar įrenginiams eksploatuoti. Siūlant ar teismo tvarka reikalaujant pakeisti žemės nuomos sutartį, prie žemės nuomos sutarties pakeitimo projekto, kai žemės sklypas išnuomojamas trejiems ar daugiau metų, turėtų būti pridėtas žemės sklypo planas, iš kurio būtų aiškios pakeistos žemės sklypo ribos.

Apžvelgiamu atveju Nacionalinė žemės tarnyba, nustačiusi, kad ieškovės statiniams eksploatuoti reikalingas ne visas pagal sutartį išnuomotas valstybinės žemės sklypo plotas, ir ieškovei nesutikus pakeisti nuomos sutarties, sumažinant išnuomoto žemės sklypo plotą, ne kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl žemės nuomos sutarties pakeitimo, bet vienašališkai nutraukė dalį žemės nuomos sutarties. Kasacinis teismas konstatavo, kad šiuo atveju turėjo būti taikytas sutarties pakeitimo institutas, o ne vienašališkai nutraukta dalis valstybinės žemės nuomos sutarties, todėl apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko galioti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-7-915/2019

Dėl atlyginimo už priverstinai nuvežtos transporto priemonės saugojimo paslaugas priteisimo iš savininko

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės (Lietuvos valstybės, atstovaujamos Valstybinės mokesčių inspekcijos) skolą už konfiskuotos transporto priemonės saugojimą už laikotarpį, kai atsakovė tapo šio automobilio savininke. Ieškovė nurodė, kad pagal su trečiuoju asmeniu (policijos komisariatu) sudarytą sutartį įsipareigojo teikti priverstinio transporto priemonių nuvežimo, pervežimo ir priverstinai nuvežtų (paimtų) transporto priemonių saugojimo paslaugas. Pirmosios instancijos teismas prašymą tenkino. Apeliacinės instancijos teismas sumažino mokėtinos sumos dydį.

Kasacinis teismas sprendė, kad transporto priemonės savininkas ir (ar valdytojas), nesutinkantis su iš jo reikalaujamo priteisti atlyginimo už transporto priemonės priverstinį nuvežimą ir saugojimą dydžiu, turi teisę jį ginčyti, o teismai tokiu atveju privalo vertinti reikalaujamos priteisti sumos dydžio pagrįstumą. Šios išvados nepanaikina aplinkybė, kad ieškovas (saugotojas) savo reikalavimą grindžia su policijos komisariatu sudarytoje viešojo pirkimo sutartyje nurodytais įkainiais. Kasacinis teismas konstatavo, kad byloje kilus ginčui ir teismui sprendžiant dėl atlyginimo už priverstinai nuvežtos transporto priemonės saugojimo paslaugas priteisimo iš transporto priemonės savininko ir (ar) valdytojo, nedalyvavusio sudarant transporto priemonės saugojimo sutartį, kiekvienu atveju turi būti įvertintos konkrečios bylos aplinkybės, nustatyta, ar prašomas priteisti atlyginimas atitinka tokių paslaugų rinkos kainas konkrečioje vietovėje konkrečiu laikotarpiu, ar jis atitinka teisingumo ir proporcingumo principus, ar jį priteisus transporto priemonės savininkui ir (ar) valdytojui nebūtų uždėta pernelyg didelė našta ir pan. Teisingo saugojimo paslaugų teikėjo ir transporto priemonės savininko ir (ar) valdytojo interesus atitinkančios paslaugų kainos nustatymo kriterijumi galėtų būti, pavyzdžiui, duomenys apie analogiškų paslaugų įkainius toje pačioje (ar panašioje) vietovėje tuo pačiu (ar panašiu) laikotarpiu. Jei teismas negalėtų nustatyti duomenų apie analogiškų paslaugų įkainius, turėtų būti įvertinti panašių paslaugų įkainiai toje pačioje (ar panašioje) vietovėje tuo pačiu (ar panašiu) laikotarpiu, atsižvelgiant į priverstinio nuvežimo ir saugojimo paslaugoms teikti būtinas papildomas išlaidas. Tuo atveju, jei saugojimo paslaugų teikėjo veikla yra susijusi ne tik su saugojimo paslaugų teikimu viešojo pirkimo sutarties su atitinkamu policijos komisariatu pagrindu, bet ir su saugojimo paslaugų teikimu kitiems subjektams viešosios sutarties pagrindu, priteistas atlyginimas negali būti mažesnis už saugojimo paslaugų teikėjo standartinį įkainį, taikomą už automobilio saugojimą atitinkamą laiką.

Kadangi ginčą nagrinėję teismai neatskleidė bylos esmės, kasacinis teismas teismų procesinius sprendimus panaikino ir bylą grąžino nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių

Ieškovė (Estijos Respublikoje įsteigta bendrovė) prašė priteisti iš atsakovės (Lietuvos bendrovės) skolą už parduotas prekes. Pirmosios instancijos teismas tenkino ieškinio dalį. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino visiškai. Byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl 1980 m. Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių (toliau – Konvencija) 36 straipsnio 1 dalies taikymo, t. y. dėl atsakomybės už krovinio trūkumą.

Pagal Konvencijos 36 straipsnio 1 dalį pardavėjas atsako pagal sutartį ir Konvenciją už bet koki neatitikimą, kuris egzistuoja rizikos perėjimo pirkėjui momentu, net jeigu tas neatitikimas paaiškėja tik vėliau. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad Konvencijoje įtvirtintas sutarties laisvės ir šalių valios autonomijos principas, todėl jos nuostatos sutartinius santykius reguliuoja tiek, kiek dėl jų turinio nesusitaria pačios sutarties šalys. Tai reiškia, kad Konvencijos 36 straipsnio 1 dalis taikytina tik tuo atveju, jeigu šalys nėra sutarusios kitaip. Kasacinis teismas, remdamasis šalių nustatytomis aplinkybėmis, konstatavo, kad šalių sudarytoje sutartyje buvo susitarta kitaip, nei tai reglamentuota Konvencijos 36 straipsnio 1 dalyje. Ginčo sutartyje nedviprasmiškai sutarta, kad prekės tiekiamos tokiomis sąlygomis, kurios nurodytos specifikacijose (prieduose) ir suprantamos taip, kaip nurodyta „Incoterms“ (tarptautinių taisyklių, nustatančių specifines prekių pristatymo sąlygas užsienio prekyboje, rinkinys) 2010 m. redakcijoje, t. y. pagal FCA taisykles, pagal kurias rizika ir sąnaudos pereina pirkėjo atsakomybėn nuo to momento, kai prekės perduodamos vežėjui. Taigi kasacinis teismas sprendė, kad rizika tarp pirkėjo ir pardavėjo buvo paskirstyta taip, kad nuo prekių pakrovimo pardavėjo sandėlyje visa rizika perėjo pirkėjui. Toks šio susitarimo aiškinimas visiškai atitinka „Incoterms 2010“ FCA taisykles, pagal kurias pardavėjo atsakomybė labai ribota. Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsižvelgdama į vežamo krovinio specifiką vežant prekes (medienos skiedras) atvirais vagonais, kai krovinio užimamas tūris gali kisti, ieškovė, kaip pardavėja, protingai numatė, kad jos rizika dėl krovinio trūkumų baigiasi jos sandėlyje perdavus krovinį pirkėjai ar pakrovus jos vežėjui. Dėl to kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad pirkėja neįvykdė savo pareigų priimdama krovinį, ir visa rizika dėl krovinio neatitikimo teko būtent jai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-70-378/2019

Dėl netinkamo įspėjimo apie terminuotos nuomos sutarties nutraukimą pasekmių

Ieškovė prašė pripažinti negyvenamųjų patalpų nuomos sutarties nutraukimą pagal atsakovės pranešimą neteisėtu. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, apeliacinės instancijos teismas – tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad nukentėjusioji šalis, siekdama pasinaudoti vienašaliu sutarties nutraukimu, turi šią teisę įgyvendinti CK 6.218 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka, t. y. per sutartyje nustatytą terminą, o jeigu sutartyje toks terminas nenurodytas, – prieš trisdešimt dienų, apie sutarties nutraukimą ne teismo tvarka iš anksto pranešti sutartį iš esmės pažeidusiai šaliai. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad atsakovė pranešė ieškovei apie potencialų sutarties nutraukimą, nurodydama, jog nutrauks sutartį po mėnesio, tačiau nuomos santykiai tęsėsi toliau. Tik po daugiau kaip pusės metų atsakovė vienašališkai nutraukė sutartį, remdamasi ankstesniu savo pranešimu. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas išaiškino, kad jeigu įspėjančioji šalis pati nesilaiko savo įspėjime nurodytų sąlygų ir po jame nurodyto termino sutarties nenutraukia, bet tęsia sutartinius santykius (priima nuomos mokesčių, nereikalauja, kad būtų pašalintas pažeidimas ar pan.), šis įspėjimas netenka teisinės galios ir nesukuria teisinių padarinių, kurių buvo siekta, t. y. sutartis nenutrūksta, o teisiniai santykiai tęsiasi toliau. Taip pat kasacinis teismas pažymėjo, kad jeigu nukentėjusioji šalis toleruoja sutarties pažeidimą ilgą laiką, leidžia toliau vykdyti sutartį ir priima iš jos gaunamą naudą, negalima daryti išvados, kad ji negauna to, ką tikėjosi gauti sudarydama sutartį.

Todėl tuo atveju, kai įvyksta sutarties pažeidimas, kuris pagal šalių susitarimą laikomas esminiu, nukentėjusioji šalis, laikydamasi CK 6.218 straipsnio 1 dalyje arba sutartyje įtvirtinto termino iš anksto pranešti apie sutarties nutraukimą, privalo kuo operatyviau pasinaudoti šia teise. Tokiu atveju sutartį pažeidusi šalis negalės turėti lūkesčio, kad jos pažeidimas nėra reikšmingas. Atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-72-916/2019

Viešieji pirkimai

Dėl atsakovės neteisėtų veiksmų padarinių (dėl galimo ginčo šalių grįžimo į prieš pažeidimą buvusią padėtį)

Ieškovė prašė teismo panaikinti atsakovės (perkančiosios organizacijos) sprendimą atmesti jos pasiūlymą viešojo pirkimo konkurse. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino ir panaikino perkančiosios organizacijos su laimėtoju sudarytą sutartį ir įpareigojo atsakovę iš naujo spręsti dėl pasiūlymų eilės. Būtent šiuos neteisėtų perkančiosios organizacijos veiksmų padarinius ginčijo atsakovė, teigdama, kad pagal kasacinio teismo praktiką apeliacinės instancijos teismas apskritai negalėjo pripažinti negaliojančia sudarytos viešojo pirkimo sutarties.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovė, teigdama, jog sudarytos viešojo pirkimo sutarties negalima naikinti, netinkamai interpretuoja ligšiolinę kasacinio teismo praktiką, neatsižvelgia į išnagrinėtų ginčų faktines aplinkybes. Kita vertus, kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad ir teismų praktika taikant išimtinės Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) nuostatas dėl viešojo pirkimo sutarties išsaugojimo buvo iš dalies ydinga. Dėl laikinųjų apsaugos priemonių (ne)taikymo viešųjų pirkimų atveju bei viešojo pirkimo sutarties išsaugojimo aktualių problemų pasisakyta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-359-469/2018. Pastarojoje nutartyje nurodyta, kad teismo sprendimu pripažinus perkančiųjų organizacijų veiksmų neteisėtumą, jos įpareigotinos (net to konkrečiai nenurodžius teismui) toliau tęsti pirkimo procedūras, jose atlikti pakartotinius veiksmus ir dėl to priimti atitinkamus sprendimus; tokio modelio išimtimi laikytinos situacijos, kai teismas nutraukia pirkimo procedūras arba nelieka pagrindo bei poreikio pakartotinai atlikti procedūrinių veiksmų. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad konstatavus, jog perkančioji organizacija netinkamai atliko atitinkamą pagal VPI jai tenkančią pareigą, šios pareigos vykdytinumas nepradingsta, t. y. perkančioji organizacija vis tiek turi atlikti veiksmus, kurie atitiktų VPI tvarką; be to, šalių grąžinimo į pirminę padėtį apimtis priklauso nuo to, ar yra pagrindas grąžinti konkretų dalyvį į pirminę prieš pažeidimą buvusią padėtį. Šalių grąžinimo į prieš pažeidimą buvusią padėtį ribojimas gali būti susijęs su viešojo pirkimo sutarties reikšmingos dalies įvykdymu, dėl ko pasikeičia pirkimo objektas ir neįmanoma užtikrinti viešųjų pirkimų principų laikymosi.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad apžvelgiamu atveju šalių grąžinimo į prieš pažeidimą buvusią padėtį ribojimai neaktualūs. Pirkimo objektas buvo išsamiai detalizuotas, atsiskaitymas su rangovu nustatytas ne pagal fiksuotos kainos, o fiksuoto įkainio kainodaros taisyklę, taigi bet koku atveju su tiekėju būtų atsiskaitoma pagal faktiškai atliktus darbus, todėl nežymiai sumažėjęs pirkimo objektas savaime nelemia, kad pasikeitusi viešojo pirkimo sutarties apimtis suponuotų viešųjų pirkimų principų pažeidimą. Kasacinis teismas konstatavo, kad neracionalu išsaugoti viešojo pirkimo sutartį, atsakovei skirti baudą, kuri galėtų viršyti ieškovės ir trečiojo asmens pasiūlytų kainų skirtumą, o vėliau ieškovei, jei ji kreiptųsi į teismą, galimai priteisti žalos atlyginimą. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad, pasikeitus aplinkybėms, viešojo pirkimo sutartis gali būti keičiama – įstatymas neįtvirtina absoliutaus draudimo keisti pirkimo sutarties sąlygas. Todėl perkančioji organizacija turėtų atskirai įsivertinti viešojo pirkimo sutarties su ieškove (jei tokia būtų sudaryta) pakeitimo poreikį, nustatyti, kiek buvo atlikta darbų vykdant neteisėtai sudarytą sutartį, bei atitinkamai atsiskaityti su trečiuoju asmeniu.

Atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko galioti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-17-690/2019

Civilinio proceso teisė

Dėl civilinio ieškinio atsisakymo baudžiamojoje byloje

Ieškovė prašė priteisti solidariai iš atsakovų nusikalstamomis veikomis padarytos neturtinės žalos atlyginimą. Ieškovė nurodė, kad atsakovai nuteisti įsiteisėjusiais teismo nuosprendžiais baudžiamosiose bylose, kuriose ji pripažinta nukentėjusiaja ir buvo pareiškusi ieškinį savo patirtai neturtinei žalai atlyginti. Ieškovė baigiamųjų kalbų baudžiamosiose bylose metu ieškinio atsisakė, ir teismai šį atsisakymą priėmė. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai civilinėje byloje pareišką ieškinį atsisakė priimti.

Kasacinis teismas, remdamasis Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktika, pažymėjo, kad teismas, kuriam pareiškiamas suinteresuoto asmens ieškinio atsisakymas, nepriklausomai nuo to, ar tai vyksta nagrinėjant civilinę ar baudžiamąją bylą, pirma, turi pareigą tinkamai išaiškinti įstatyme nustatytas tokio procesinio veiksmo teises pasekmes ir, antra, gali priimti atsisakymą tik nesant abejonių, kad tai atitinka tikrąją asmens valią ir neprieštarauja imperatyviosiems įstatymo normoms ar viešajam interesui. Baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas, sprenddamas dėl nukentėjusio nuo nusikaltimo asmens ieškinio atsisakymo priėmimo, turi, be kita ko, įvertinti nusikaltimo, kuriuo padaryta žala, pobūdį, nukentėjusio asmens amžių, psichologinę būseną, neteisėtos įtakos jo apsisprendimui tikimybę ir kitas reikšmingas bylos aplinkybes, galinčias daryti įtaką asmens pareiškimui dėl ieškinio atsisakymo. Taip pat kasacinis teismas pažymėjo, kad teismo pareigos užtikrinti, kad nukentėjusiajam nuo seksualinės prievartos būtų priteistas žalos atlyginimas, nevykdymas (netinkamas vykdymas) gali prisidėti prie Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnio (nežmoniško ar žeminančio elgesio draudimas) pažeidimo, nes valstybės yra įpareigtos vykdyti veiksmingą baudžiamąjį procesą dėl tokios prievartos.

Įvertinęs procesinių baudžiamųjų bylų dokumentų turinį, kasacinis teismas konstatavo, kad teismo veiksmai priimant nukentėjusiosios ieškinio atsisakymą neatitiko aptartų įstatymų reikalavimų bei EŽTT jurisprudencijos principinių nuostatų, nes teismas tinkamai neišaiškino nukentėjusiai ieškinio atsisakymo teisinių pasekmių, neįsitikino, kad nukentėjusioji jas supranta; ir priėmė ieškinio atsisakymą tinkamai neišsiaiškinęs tikrųjų tokio jos pareiškimo priežasčių, neįvertinęs nukentėjusiai įvykdyto nusikaltimo pobūdžio, jos amžiaus, situacijos, kurioje ji pareiškė atsisakanti ieškinio, ir kt. reikšmingų aplinkybių. Dėl to liko nepaneigta abejonė, kad ieškovė ieškinio atsisakė nesuprasdama tokio veiksmo padarinių ir ne laisvai apsisprendusi, o dėl savo psichologinės būsenos po nusikaltimo ir teismo posėdžio metu bei teisiųjų aplinkos poveikio. Kasacinis teismas pabrėžė, kad įstatyme įtvirtintas draudimas atsisakius ieškinio vėl kreiptis į teismą su tapačiu ieškiniu yra skirtas, be kita ko, teisinio tikrumo bei atsakovų teisėtų lūkesčių nebūti pakartotinai patrauktiems į teismą apsaugai, tačiau, įvertinus baudžiamųjų bylų aplinkybes, sunkų žalos padarymo pobūdį, į tai, kad nėra teismo sprendimo, kuriuo nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo klausimas išspręstas iš esmės, prioritetas turi būti teikiamas ieškovės teisės į teismą gynimui, o ne atsakovų lūkesčiui nemokėti nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo. Dėl to kasacinis teismas panaikino teismų procesinius sprendimus ir ieškinio priėmimo klausimą perdavė nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-52-469/2019

Dėl grupės ieškinio prielaidų bei sąlygų

Ieškovų grupės atstovė pateikė ieškinį atsakovei, kuriuo prašė pripažinti, kad ieškovų įsigytų trečiojo asmens (bankrutavusio banko) obligacijų neišpirkimas yra įsipareigojimų investuotojams draudžiamasis įvykis, ir priteisti įsipareigojimų investuotojams draudimo išmokas, lygias jų už obligacijas sumokėtoms pinigų sumoms. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nustatė terminą ieškinio trūkumams pašalinti.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog kreipiantis į teismą remiantis grupės ieškinio institutu yra svarbūs kiekybės kriterijus (grupės narių skaičius) ir bendrumo požymis (grupės narius turėtų sieti tapatūs materialiniai teisiniai santykiai ir bendras suinteresuotumas bylos baigtimi). Tiek Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse (toliau – CPK) įtvirtintas reguliavimas, tiek įstatymų leidėjo ketinimus atskleidžiantys aktai leidžia teigti, jog grupės ieškiniu gali būti teikiami ir turtinio pobūdžio reikalavimai, tačiau šie reikalavimai, siekiant išnagrinėti ginčą, turi būti individualizuojami. Reiškiant individualius reikalavimus yra keliamas reikalavimas įvardyti svarbias aplinkybes, kurios gali būti reikšmingos vertinant šiuos reikalavimus. Inicijuojant ginčą tokios aplinkybės turi būti vertinamos kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į ginčo pobūdį, ieškinio dalyką, pagrindą, nekeliant, be kita ko, procesą inicijuojančiai šaliai neproporcingos naštos dėl visų aplinkybių nurodymo. Todėl kasacinis teismas nurodė, kad teismas, sprenddamas ieškinio (grupės ieškinio) priėmimo klausimą, turėtų atsižvelgti į tai, kad smulkūs formalūs pobūdžio trūkumai asmeniui neturėtų trukdyti įgyvendinti teisę į teismą. Kiekvieną kartą teismas, įvertinęs konkretaus inicijuojamo ginčo aplinkybes ir nustatęs atitinkamus ieškinio trūkumus, turi spręsti, ar dėl galimų neaiškumų, tam tikrų aplinkybių teismo procesas apskritai negali būti pradėtas arba negalima išspręsti su grupės ieškinio priėmimu susijusių klausimų, ar neaiškumus būtų galima pašalinti parengiamojo teismo posėdžio metu ar kitomis procesinėmis priemonėmis, taip užtikrinant tiek proceso operatyvumą, tiek efektyvią pažeistų asmens teisių gynybą bei galimybę atsakovui gintis nuo pareikšto ieškinio. Be to, teismas, kuris nagrinėja grupės ieškinio priėmimo klausimą, turėtų konkrečiais, o ne abstrakčiais argumentais pagrįsti, kuo teismo reikalaujamos nurodyti su individualiais turtiniais reikalavimais susijusios aplinkybės galėtų būti svarbios vertinant šiuos reikalavimus. Grupės ieškinio priėmimo klausimą nagrinėjantis teismas, be kita ko, turėtų įvertinti, kokios yra bendros visai grupei aplinkybės, kiek šių aplinkybių nustatymas gali būti reikšmingas ir sudaryti prielaidas įvertinti individualių turtinių reikalavimų pagrįstumą.

Kasacinis teismas sprendė, kad ieškovų grupės pateikto ieškinio reikalavimai yra pakankamai aiškūs ir netrukdo pradėti proceso pagal pateiktą grupės ieškinį. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nurodė, jog teismas, nusprendęs, kad pirmasis grupės ieškovų reikalavimas yra pagrįstas, turėtų priimti CPK 441⁹ straipsnio 2 dalyje nurodytą tarpinį sprendimą ir toliau spręsti dėl grupės ieškinyje reiškiamų individualaus pobūdžio turtinių grupės narių reikalavimų, priimdamas individualius sprendimus. Vis dėlto kasacinis teismas sprendė, jog reikalavimas detalizuoti su kiekvienu obligacijos įsigijimu susijusias aplinkybes yra perteklinis, nes byloje yra pateiktos obligacijų pasirašymo sutartys, nurodytos įsigijimo sumos, o reikalavimas nurodyti ir kitas galimas reikšmingas su obligacijų įsigijimu susijusias aplinkybes, atsižvelgiant į grupės ieškinio instituto pobūdį, nurodytą grupės ieškinio pagrindą bei dalyką, nėra pagrįstas. Nors tam tikrais atvejais ieškinyje nurodytos netikslios sumos, lyginant su sumomis, nurodytomis obligacijų pasirašymo sutartyse, tačiau šie trūkumai nelaikytini trukdančiais pradėti procesą pagal grupės ieškinį, o nustatyti grupės ieškinio neaiškumai galėtų būti ištaisomi bylos nagrinėjimo metu. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, jog įstatymo ieškovui keliamas reikalavimas kreipiantis į teismą suformuluoti ieškinio dalyką ir pagrindą negali būti aiškinamas plečiamai taip, jog iš ieškovo jau kreipimosi į teismą momentu būtų pareikalauta įrodyti pareikšto reikalavimo pagrįstumą. Remdamasis šiomis aplinkybėmis, kasacinis teismas panaikino teismų procesinius sprendimus ir grupės ieškinio priėmimo klausimą grąžino pirmosios instancijos teismui spręsti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-40-313/2019

Dėl ginčo kvalifikavimo kaip (ne)turtinio

Suinteresuotas asmuo (kreditorė) pareiškė savarankiškus reikalavimus pareiškėjų santuokos nutraukimo byloje ir prašė vieno sutuoktinio turtinį įsipareigojimą, kuris jau priteistas teismo sprendimu kitoje byloje, pripažinti solidariąja abiejų sutuoktinių prievole. Pirmosios instancijos teismas nustatė terminą ieškinio trūkumams pašalinti. Apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs, kad pareikštas reikalavimas ir jo pagrindas yra pakankamai aiškūs, ieškinio priėmimo klausimą perdavė nagrinėti iš naujo. Byloje kilo teisės klausimas, ar suinteresuoto asmens reikalavimas laikytinas turtiniu ar neturtiniu.

Remdamasis ankstesne savo praktika, kasacinis teismas pažymėjo, kad ginčo pripažinimą turtiniu lemia formuluojamo reikalavimo teisinis turinys ir šalies siekiamo sprendimo padariniai, kurie sukuria kokius nors apskaičiuojamus turtinius praradimus. Ginčas laikytinas turtiniu, kai atsiranda turtinio pobūdžio padariniai: priteisiamas turtas, pripažįstama teisė į turtą, nuosavybė, įpareigojama vykdyti turtinę prievolę, atleidžiama nuo turtinės prievolės vykdymo ar nustatoma, kad ji pasibaigusi. Taigi ginčas pripažintinas turtiniu tuo atveju, jei dėl priimto sprendimo keičiasi asmens turtinė padėtis, t. y. ji gerėja ar blogėja. Šiuo atveju piniginės prievolės dydis jau yra nustatytas įsiteisėjusiu teismo sprendimu, o tai reiškia, kad savo pareikšto savarankiško reikalavimo (pripažinti prievolę solidariąja sutuoktinių prievole) patenkinimo atveju kreditorė vis tiek negautų didesnio prievolės įvykdymo, negu jau yra priteista, t. y. jos turtinė padėtis nepagerėtų. Prievolės solidarumas reiškia tik tai, kad kreditorius turi teisę reikalauti, jog prievolę įvykdytų tiek abu sutuoktiniai bendrai, tiek ir bet kuris jų skyrium, be to, tiek ją visą, tiek jos dalį, tačiau negali pareikalauti ją įvykdyti didesne apimtimi negu priteista suma. Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai reikalavimą pripažino neturtiniu, todėl paliko galioti apeliacinės instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-19-378/2019

Bankroto teisė

Dėl sandorio nugynčijimo actio Pauliana padarinių, kai skolininko individualiai įmonei iškeliamas bankroto byla

Pareiškėjas (kreditorius) kreipėsi į bankrutavusios individualios įmonės bankroto bylą nagrinėjantį teismą su pareiškimu, kuriuo prašė nustatyti jo finansinio reikalavimo patenkinimo eiliškumą iš realizuojamo žemės sklypo pirmąja eile, o kitų kreditorių reikalavimus tenkinti iš likusios sumos pardavus minėtą žemės sklypą. Pareiškėjas nurodė, kad dar iki bankroto bylos individualiai įmonei iškėlimo jis *actio Pauliana* (Pauliano ieškinys) pagrindu nugynčijo šios įmonės savininko su trečiuoju asmeniu sudarytą sutartį dėl ginčo žemės sklypo pirkimo–pardavimo, pradėjo vykdymo procesą, todėl jam turėtų būti taikomos CK 6.66 straipsnio 4 dalies nuostatos. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas rėmėsi ankstesne savo praktika, kurioje išaiškinta, kad, Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme (toliau – ĮBĮ) esant nustatytai kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarkai, teismui panaikinus bankrutuojančios įmonės sandorį CK 6.66 straipsnio pagrindu, negali būti taikomos šio straipsnio 4 dalyje nustatytos sandorio pripažinimo negaliojančiu teisinės pasekmės tik *actio Pauliana* pareiškusiam kreditoriui. Tokiais atvejais nepagrįstai perleistas turtas (ar jo vertė) turi būti grąžinamas bankrutuojančiai įmonei į bendrą turto masę ir naudojamas atsiskaityti su visais kreditoriais ĮBĮ nustatyta tvarka. Kasacinis teismas, remdamasis tuo, kad individualios įmonės bankroto procesui taikytinas ĮBĮ, sprendė, kad pagal tas pačias taisykles turi būti sprendžiama ir dėl iki bankroto bylos individualiai įmonei iškėlimo pareikšto, teismo išnagrinėto, patenkinto ir jau vykdymo proceso stadiją pasiekusio kreditoriaus reikalavimo. Kai bankroto byla iškeliamas individualiai įmonei, kuri yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, visi kreditoriai savo finansinius reikalavimus turi pareikšti ĮBĮ nustatyta tvarka nepriklausomai nuo to, su kuo – įmone ar jos savininku, kaip privačiu fiziniu asmeniu, – buvo

sudarytas sandoris, iš kurio kyla kreditoriaus reikalavimas. Toks pat aiškinimas taikomas ir sprendžiant dėl vykdymo dokumentų perdavimo į bankroto bylą. Taigi individualiai įmonei iškėlus bankroto bylą, sudaroma viena bendra bankrutuojančios įmonės kreditorių ir jos dalyvio kreditorių eilė, taip visiems kreditoriams suteikiant vienodas teises ir išlaikant individualios įmonės, jos savininko ir jų kreditorių interesų pusiausvyros principą. Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad teismų praktikoje konstatuota, jog fizinio asmens prievolė savaime dėl jo individualios įmonės bankroto nepasibaigia ir, teismui patvirtinus kreditoriaus reikalavimą individualios įmonės bankroto byloje, kai reikalavimas yra kilęs iš sandorio, sudaryto ne su įmone, o su įmonės savininku, kaip fiziniu asmeniu, bei negavus šio reikalavimo patenkinimo, įmonės savininko prievolės išlieka.

Kasacinis teismas, konstatavęs, kad sandorio pripažinimo negaliojančiu *actio Pauliana* pagrindu teisinės pasekmės bankroto procese individualiam kreditoriui nesuteikia pirmenybės patenkinti savo reikalavimą iš skolininkui grąžinto turto, apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-81-916/2019

Dėl teismo leidimo realizuoti paskutinį bankrutuojančio fizinio asmens, gyvenančio kartu su nepilnamečiais vaikais, gyvenamąjį būstą išdavimo

Bankrutuojančio fizinio asmens bankroto administratorė prašė teismo leisti realizuoti paskutinį šiam asmeniui priklausantį gyvenamąjį būstą, kuriame bankrutuojantis asmuo gyvena kartu su nepilnamečiais vaikais. Prašyme administratorė nurodė, kad mokumo atkūrimo plane, kurį patvirtino teismas, nustatytas turto pardavimo laikino sustabdymo vienerių metų terminas praėjo, todėl bankroto administratorė turi pareigą tęsti turto pardavimo procedūrą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai prašymo netenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad 2015 m. spalio 25 d. teismo nutartimi jau buvo patvirtintas bankrutuojančio fizinio asmens kreditorių reikalavimų tenkinimo ir mokumo atkūrimo plano projektas, kuriam pritarė kreditoriai. Taigi, tvirtindamas pateiktą mokumo atkūrimo planą, teismas įvertino bankrutuojančio fizinio asmens nepilnamečių vaikų, kreditorių interesus, ir leido bankrutuojančio fizinio asmens būsto pardavimą ne anksčiau kaip po vienerių metų.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad teismo nutartis patvirtinti mokumo atkūrimo planą, kuriame yra nustatyta bankrutuojančio skolininko turto pardavimo tvarka ir nustatytas atidėjimo terminas parduoti gyvenamąjį būstą, kai bankrutuoja fizinis asmuo, gyvenantis kartu su nepilnamečiais vaikais, yra prilyginama pagal CK 3.85 straipsnio 2 dalį teismo leidimui sudaryti nekilnojamojo daikto sandorius sutuoktiniams, turintiems nepilnamečių vaikų. Per mokumo atkūrimo plane nurodytą turto pardavimo atidėjimo laikotarpį fizinis asmuo turi susirasti pirkti ar išsinuomoti kitą būstą. Kadangi klausimas dėl leidimo parduoti bankrutuojančio fizinio asmens nekilnojamosius daiktus jau buvo išnagrinėtas ir išspręstas ankstesne įsiteisėjusia teismo nutartimi patvirtinti mokumo atkūrimo planą, jame nustatant bankrutuojančio asmens nekilnojamųjų daiktų pardavimo sąlygas ir nustačius ne mažesnę kaip vienerių metų pardavimo atidėjimo terminą nuo mokumo plano patvirtinimo, teismai negalėjo šio klausimo spręsti pakartotinai, o turėjo bylą nutraukti pagal CPK 293 straipsnio 3 punktą. Kasacinis teismas konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai nepagrįstai sprendė dėl teismo leidimo parduoti bankrutuojančio fizinio asmens turtą išdavimo, kai turto pardavimas buvo nustatytas dar ankstesne įsiteisėjusia teismo nutartimi patvirtinus bankrutuojančio fizinio asmens mokumo atkūrimo planą, todėl teismų nutartis panaikino ir civilinę bylą nutraukė.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad nuo 2016 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) pakeitimai, kuriais, be kita ko, siekiama apsaugoti socialiai pažeidžiamų asmenų, auginančių nepilnamečius vaikus, teisės į būstą interesus. Nustatytas naujas mokumo atkūrimo plano reikalavimas plane sudaryti nenumatomo parduoti fizinio asmens turimo turto (taip pat ir įkeisto), būtino fizinio asmens ir (ar) jo išlaikomų asmenų poreikiams tenkinti, sąrašą. Nors apžvelgiamu atveju fizinio asmens bankroto procesas

buvo pradėtas dar iki šio įstatymo įsigaliojimo, tačiau po FABĮ pakeitimų įsigaliojimo nuo 2016 m. sausio 1 d. pateiktų plano patikslinimų tvirtinimas vyksta laikantis pakeistame įstatyme nustatytos tvarkos. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad tam tikrais atvejais įkeistą turtą parduoti fizinio asmens bankroto proceso metu kreditorių atžvilgiu būtų mažiau naudinga nei jį išsaugoti. Taigi teismui sudaroma galimybė leisti skolininkams pasilikti jų būstą, jei ši alternatyva nėra ekonomiškai mažiau naudinga kreditoriams nei būsto pardavimas. Tokia situacija gali susidaryti, kai būstas yra nuvertėjęs ir pragyvenimo jame išlaidos yra mažos. Fiziniam asmeniui ir įkaito turėtojui ar hipotekos kreditoriui susitarus neparduoti įkeisto turto, šis susitarimas turėtų būti teikiamas teismui, kuris, vertindamas fizinio asmens nemokumą, turėtų atsižvelgti ir į įkaito turėtojo ir (ar) hipotekos kreditoriaus reikalavimus, kurie po fizinio asmens bankroto bylos pabaigos neturėtų būti nurašomi. Sudarius susitarimą dėl neparduodamo turto, fizinio asmens skolų, dėl kurių atsirado įkaito turėtojų ir (ar) hipotekos kreditorių reikalavimai, mokėjimo terminai nėra laikomi pasibaigusiais. Galimybė bankrutuojančiam fiziniam asmeniui susitarti su įkeisto turto kreditoriais ir taip išsaugoti tam tikrą įkeistą turtą bankroto proceso metu leistų išvengti visiško fizinio asmens nuskurdinimo, kas atitiktų ir jo kreditorių interesus, nes gaunamos lėšos būtų skiriamos kreditorių reikalavimams tenkinti. Todėl kasacinis teismas išaiškino, kad teismas ir bankroto administratorė, atlikdami tolesnes bankroto procedūras, turėtų atsižvelgti į pasikeitusį teisinį reglamentavimą, ir (tuo atveju, jei būtų kreiptasi su mokumo atkūrimo plano patikslinimu) jais vadovaudamiesi galutinai spręsti dėl turto pardavimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-9-313/2019

Dėl fizinio asmens bankroto byloje nenurašomų reikalavimų

Pirmosios instancijos teismas priėmė nutartį baigti fizinių asmenų bankroto bylą bei nurašyti likusius nepatenkintus kreditorių finansinius reikalavimus, išskyrus finansinius reikalavimus, kuriuos sudaro administracinės nuobaudos. Apeliacinės instancijos teismas šią nutartį paliko nepakeistą. Byloje sprendžiamas klausimas, ar Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo pagrindu paskirta bauda laikytina administracine nuobauda ir dėl to patenka į FABĮ 29 straipsnio 7 dalyje įtvirtintą nenurašomų kreditorių finansinių reikalavimų sąrašą.

FABĮ 29 straipsnio 7 dalyje (2015 m. gruodžio 22 d. įstatymo Nr. XII-2235 redakcija), be kita ko, nustatyta, kad likę nepatenkinti kreditorių reikalavimai nurašomi, išskyrus reikalavimus, kurie kyla iš fizinio asmens pareigos sumokėti valstybei baudas, paskirtas už fizinio asmens padarytus administracinius nusižengimus arba nusikalstamas veikas. Administracinis nusižengimas yra Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse (2015 m. liepos 10 d. įstatymo Nr. 2015-11216) (toliau – ANK) uždrausta kaltininko padaryta pavojinga veika (veikimas arba neveikimas), atitinkanti administracinio nusižengimo, už kurį nustatyta administracinė nuobauda, požymius (ANK 5 straipsnio 1 dalis). Taigi padarytos pavojingos veikos nurodymas ANK yra būtinas administracinio nusižengimo požymis, kurio nenustačius padaryta veika nelaikoma administraciniu nusižengimu. Kasacinis teismas nurodė, kad tiek Mokesčių administravimo įstatymo 139 straipsnio 1 dalyje, tiek ANK 187 straipsnyje aprašyti teisės pažeidimai gali būti susiję su mokesčių vengimu. Tačiau tai, kad šie teisės pažeidimai gali iš dalies sutapti, neleidžia daryti išvados, kad mokėtino mokesčio sumažinimas (kaip jis apibrėžiamas Mokesčių administravimo įstatymo 139 straipsnio 1 dalyje) tampa ne mokestiniu, o administraciniu nusižengimu, jei asmuo buvo nubaustas bauda būtent Mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka. Mokesčių administravimo įstatymo pagrindu paskirta bauda neatitinka kriterijų, pagal kuriuos skiriama administracinė nuobauda (bauda) dėl ANK nustatyto administracinio nusižengimo. Šie teisės pažeidimai bendriausia prasme gali būti prilyginami tik principo *non bis in idem* (negalima dukart bausti už tą patį teisės pažeidimą) taikymo kontekste, nes paskyrus baudą pagal Mokesčių administravimo įstatymą, asmuo negali būti traukiamas administracinėn atsakomybėn už tą pačią veiką. Tačiau tai neteikia pagrindo plečiamai aiškinti FABĮ 29 straipsnio 7 dalyje nustatytos išimties.

Kadangi apžvelgiamu atveju bankrutuojančiam fiziniam asmeniui paskirta gyventojų pajamų mokesčio bauda, kasacinis teismas sprendė, jog nebuvo pagrindo taikyti FABĮ 29 straipsnio 7 dalyje įtvirtintą išimtį ir vertinti, kad, pasibaigus fizinio asmens bankroto procesui, šis kreditorės Valstybinės mokesčių inspekcijos reikalavimas nenurašytinas. Dėl to kasacinis teismas atitinkamai padidino nurašytinų likusių nepatenkintų finansinių reikalavimų sumą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-78-313/2019

Darbo teisė

Dėl diskriminacijos darbo santykiuose draudimo

Ieškovės (darbuotojos) prašė panaikinti atsakovės (progimnazijos) sprendimą, kuriuo joms buvo nustatytas pareiginės algos koeficientas, ir priteisti neišmokėtą darbo užmokestį. Ieškovių teigimu, jos diskriminuojamos socialinės padėties pagrindu, nes atsakovė pedagoginį darbą dirbantiems darbuotojams nustatė didesnę leistiną pareiginės algos koeficientą, nei nepedagoginį darbą dirbantiems darbuotojams. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas pats nustatė ieškovių pareiginei algai skaičiuoti taikytinus koeficientus.

Kasacinis teismas rėmėsi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimuose pateiktais išaiškinimais, jog diskriminacija yra tie atvejai, kai panašios situacijos vertinamos skirtingai, o skirtingos situacijos – vienodai, nebent toks vertinimas būtų objektyviai pateisinamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas, pasisakydamas dėl diskriminacijos draudimo, nurodė, kad skirtingas asmenų, esančių panašiose (palyginamose) situacijose, traktavimas laikomas diskriminaciniu, jeigu jis neturi objektyvaus ir pagrįsto pateisinimo. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas padarė išvadą, jog sprendžiant dėl diskriminacijos (ne)buvimo, visų pirma būtina nustatyti, ar asmenys yra panašiose situacijose, ar tos situacijos yra palyginamos tarpusavyje. Apžvelgiamu atveju sprendžiant, ar ieškovių dirbamas nepedagoginis darbas gali būti prilyginamas mokytojų (pedagogų) darbui. Kasacinis teismas pažymėjo, kad byloje nėra ginčo dėl to, kad, remiantis Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymu, reglamentuojančiu valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo sąlygas ir dydžius, pedagogai ir ne pedagogai priskirti skirtingoms grupėms ir jiems nustatytų pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientų dydžiai (jų ribos) yra skirtingi. Taigi šių darbuotojų grupių darbas nėra lygiavertis: skiriasi pareigos, reikalavimai joms eiti (išsilavinimas ir pan.), darbo pobūdis, sudėtingumas, atliekamos funkcijos. Dėl to šios darbuotojų grupės nelaikytinos dirbančiomis „vienodą darbą“ ir galinčiomis pakeisti viena kitą. Nustatęs, kad pedagogai ir pedagoginio darbo nedirbantys darbuotojai priklauso darbuotojų grupėms, kurių darbas nėra panašus (palyginamas), kasacinis teismas padarė išvadą, kad skirtingų pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientų (jų intervalų) nustatymas bei taikant šiuos koeficientus apskaičiuoto darbo užmokesčio skirtingumas nevertintini kaip nedirbančių pedagoginio darbo darbuotojų diskriminacija. Tačiau atsižvelgdamas į tai, kad ieškovės savo poziciją dėl nevienodo požiūrio į darbuotojus iš esmės argumentavo tuo, jog koeficientai pagal įstatymo leidžiamas ribas pedagogams buvo parinkti orientuojantis į leidžiamų maksimalių ir minimalių dydžių vidurkį, o kitiems darbuotojams – į minimalius koeficientus, kasacinis teismas pažymėjo, kad, nustatydamas konkrečius pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientus, įstaigos vadovas turi vadovautis aiškiais kriterijais, išdėstytais darbo apmokėjimo sistemoje. Skirtingų pareigų darbuotojų grupės koeficientai gali būti skirtingi tik tokiu atveju, jei koeficientai nustatyti pagal iš anksto žinomus kriterijus ir atitinkamai pagrįsti. Atsakovė, nustatydamą pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientus, nebuvo patvirtinusi vidaus tvarkos taisyklių ar darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašo. Tokia tvarka buvo patvirtinta tik kitu įsakymu, tačiau teismai jo nevertino. Dėl to kasacinis teismas perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-44-248/2019

Dėl darbo užmokesčio į užsienį komandiruojamam darbuotojui mokėjimo

Ieškovė (darbdavė) prašė panaikinti Valstybinės darbo inspekcijos darbo ginčų komisijos sprendimus, kuriais dviem jos darbuotojams (atsakovams), be kitų išmokų, buvo priteistas neišmokėtas darbo užmokesčio likutis. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog darbo ginčų komisijos sprendimas nėra apeliacijos ar sprendimo peržiūros dalykas (Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 231 straipsnio 4 dalis), todėl į teismą besikreipianti darbo ginčo šalis neturi reikšti savarankiško reikalavimo panaikinti darbo ginčų komisijos sprendimą, o teismai neturi šio sprendimo naikinti (jis pagal įstatymą netenka galios, kai įsiteisėja teismo sprendimas); dėl to laikė, kad ieškovė į teismą su ieškiniu kreipėsi dėl tos darbo ginčų komisijos išnagrinėto darbo ginčo dalies, kuria komisija patenkino atsakovų reikalavimus.

Kasacinis teismas nurodė, kad, nagrinėdamas komandiravimo į užsienio valstybę atvejį, teismas turi *ex officio* (pagal pareigas) patikrinti, ar tokiu atveju komandiruoto į užsienį darbuotojo teisių apsaugai taikytinos Europos Sąjungos teisės aktų ir jas įgyvendinančių specialiųjų nacionalinės teisės aktų nuostatos. Sąžiningą konkurenciją darbuotojų komandiravimo teikti paslaugas srityje bei minimalų komandiruojamų darbuotojų teisinės apsaugos standartą įtvirtina 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje taikymo (toliau – Direktyva 96/71/EB). Lietuvoje ši direktyva buvo įgyvendinta 2005 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos garantijų komandiruotiems darbuotojams įstatymu (galiojusiu iki 2017 m. liepos 1 d.), o nuo 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojus naujam Darbo kodeksui, direktyvos nuostatos perkeltos į DK 108–109 straipsnius. Direktyva 96/71/EB taikoma valstybėje narėje įsisteigusioms įmonėms, kurios savo sąskaita komandiruoja darbuotojus į kitos valstybės narės teritoriją ir duoda jiems nurodymus, vadovaudamosi sutartimi, sudaryta tarp darbuotojus komandiruojančios įmonės ir toje valstybėje narėje veikiančios šalies, kuriai bus teikiamos paslaugos, su sąlyga, kad komandiruotės metu komandiruojančioji įmonė ir darbuotojas saistomi darbo santykiais (Direktyvos 96/71/EB 1 straipsnio 3 dalis). „Komandiruotasis darbuotojas“ Direktyvos 96/71/EB 2 straipsnio 1 dalyje apibrėžiamas kaip darbuotojas, kuris ribotą laiką dirba kitos valstybės narės nei tos, kurioje jis paprastai dirba, teritorijoje. Įvertinęs teismų nustatytas aplinkybes (ieškovė (darbdavė) yra Europos Sąjungos valstybėje narėje (Lietuvoje) įsteigta įmonė; darbuotojai ieškovės lėšomis komandiruoti į Europos Sąjungos valstybės narės (Suomijos) teritoriją vykdyti statybos darbų; darbuotojus ir darbdavę komandiravimo metu siejo darbo teisiniai santykiai; tarp ieškovės ir Suomijos įmonės egzistavo sutartiniai teisiniai santykiai; atsakovai vykdė ieškovės nurodymus, kad įgyvendintų darbdavės sutartimi prisiimtus įsipareigojimus Suomijos įmonei), kasacinis teismas sprendė, jog tarp atsakovų (darbuotojų) ir ieškovės (darbdavės) susiklostę teisiniai santykiai patenka į Direktyvos 96/71/EB taikymo sritį.

Teisingumo Teismas yra išaiškinęs, kad neatsižvelgiant į tai, kokia teisė taikoma darbo santykiams, klausimai dėl minimalaus užmokesčio normų, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 96/71/EB 3 straipsnio 1 dalį, reglamentuojami valstybės narės, į kurią komandiruojami darbuotojai atlikti darbo, įstatymuose ir kituose teisės aktuose arba kolektyvinėse sutartyse ar arbitražo sprendimuose. Dėl to nustatant minimalų valandinį atlyginimą, kurį privalėjo mokėti ieškovė atsakovų komandiruotės metu, taikytinos Suomijos Respublikos teisės normos. Atsižvelgiant į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad teismai nepagrįstai šalių ginčui išspręsti netaikė Direktyvos 96/71/EB nuostatų, taip pat nepagrįstai nevykdė pareigos susižinoti užsienio teisės turinį ir bylą sprendė netaikydami Suomijos Respublikos teisės, todėl panaikino teismų procesinių sprendimų dalis, kuriomis išspręsta dėl atsakovų reikalavimų priteisti darbo užmokestį, ir šią bylos dalį perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-73-248/2019

Dėl individualaus darbo ginčo dėl teisės nagrinėjimo darbo ginčų komisijoje ir teisme santykio bei bylos nagrinėjimo teisme ribų

Ieškovė (darbdavė) prašė pripažinti atsakovo atleidimą iš darbo teisėtu. Ieškovė nurodė, kad jai pareikalavus, kad atsakovas pateiktų neeilinio sveikatos patikrinimo pažymą, atitinkančią Jūrininkų ir vidaus vandenių transporto specialistų bei motorinių pramoginių laivų ir kitų motorinių plaukiojimo priemonių laivavedžių sveikatos tikrinimo tvarkos aprašą (toliau – Aprašas), o atsakovui tokios nepateikus, ieškovė priėmė sprendimą atleisti atsakovą iš darbo. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas patikslino pirmosios instancijos teismo sprendimo rezoliucinę dalį, papildydamas ją darbo ginčų komisijos sprendimo rezoliucine dalimi.

Kasacinis teismas nurodė, jog jeigu po darbo ginčų komisijos sprendimo, kuriuo ginčas išspręstas iš esmės, priėmimo bent viena iš ginčo šalių per įstatyme nustatytą terminą pareiškia teisme ieškinį dėl darbo ginčo dėl teisės, dėl kurio yra priimtas darbo ginčų komisijos sprendimas, išnagrinėjimo, tai darbo ginčų komisijos sprendimas lieka neįsiteisėjęs, netampa privalomas ir neįgyja vykdomojo dokumento statuso bei pagal įstatymą netenka galios, kai įsiteisėja teismo sprendimas. Tokiu atveju individualų darbo ginčą dėl teisės iš esmės išsprendžia teismas savo priimamu procesiniu dokumentu – sprendimu, o darbo ginčo išnagrinėjimas darbo ginčų komisijoje reiškia, kad buvo įgyvendinta įstatyme įtvirtinta asmens teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos įgijimo sąlyga. Taigi teismas, nagrinėdamas ieškinį dėl darbo ginčo dėl teisės išnagrinėjimo, nevykdo darbo ginčų komisijos sprendimo pagrįstumo ir teisėtumo patikrinimo ar peržiūrėjimo procedūrų, o iš naujo CPK nustatyta tvarka ginčą nagrinėja iš esmės ir šalių materialiąsias teises ir pareigas nustato teismo sprendimo priėmimo dieną. Atsižvelgdamas į DK įtvirtintą teisinį reglamentavimą, kasacinis teismas pažymėjo, kad tokiu atveju, kai darbo ginčų komisija, išnagrinėjusi darbuotojo prašymą, priimtu sprendimu pripažįsta darbuotojo atleidimą iš darbo neteisėtu ir taiko DK 218 straipsnio 4, 6 dalis, darbdavys, nesutinkantis su darbo ginčų komisijos sprendimu, pareiškdamas ieškinį dėl darbo ginčo dėl teisės išnagrinėjimo teisme, turi turėti omenyje ir prisiimti teisinių pasekmių riziką, kad, teismui priėmus sprendimą darbuotojo atleidimą iš darbo pripažinti neteisėtu ir taikyti DK 218 straipsnio 4, 6 dalis, darbo sutartis bus laikoma nutraukta šio teismo sprendimo įsiteisėjimo dieną, t. y. darbo sutarties nutraukimo momentas, lyginant su tuo, kuris konstatuotas neįsiteisėjusiam darbo ginčų komisijos sprendime, bus nukeltas. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, skundžiama nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimo rezoliucinę dalį papildęs DK 218 straipsnio 6 dalyje nustatytais teisinėmis pasekmėmis, kai pirmosios instancijos teismas šiuo klausimu iš viso nepasisakė, CPK 313 straipsnio, draudžiančio priimti apelianui blogesnę sprendimą, nepažeidė.

Spręsdamas, ar atsakovas padarė šurkštų darbo pareigų pažeidimą, pateikęs jūrininko sveikatos pažymėjimą, kai ieškovė reikalavo pateikti neeilinio sveikatos patikrinimo duomenis, kasacinis teismas pažymėjo, kad vadovaujantis Aprašu, nėra pagrindo pripažinti, jog atliekant neeilinį jūrininko sveikatos tikrinimą taikomi skirtingi tikrinimo mastai ir (ar) sveikatos tinkamumo reikalavimai nei atliekant kitokį (išankstinį, periodinį) sveikatos tikrinimą. Be to, įvertinęs ieškovės rašto turinį, kasacinis teismas konstatavo, kad šiame rašte nebuvo aiškiai nurodytas reikalavimas dėl neeilinio sveikatos tikrinimo ir tokio tikrinimo priežastis, todėl pateikęs ieškovei duomenis, jog jo sveikatos būklė atitiko Aprašo 1 priedo reikalavimus, atsakovas nepadarė DK 58 straipsnio 3 dalies 3 punkte nurodyto šurkštaus darbo pareigų pažeidimo.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad apeliacinės instancijos teismas, atsakovui priteisęs iš ieškovės vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką tik iki pirmosios instancijos teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos, o ne iki pirmosios instancijos teismo sprendimo įvykdymo dienos, netinkamai taikė DK 218 straipsnio 4 dalį ir taip pažeidė silpnesniosios darbo santykių šalies teisę į turtinę kompensaciją už priklausančių gauti pajamų negavimą ne dėl jos kaltės, kai ieškovė nevykdo sprendimo. Dėl to konstatavo, kad yra pagrindas peržengti ieškovės kasacinio skundo ribas, ir priteisė atsakovui vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką nuo atleidimo iš darbo dienos iki pirmosios instancijos teismo sprendimo įvykdymo dienos, bet ne ilgiau

kaip už vienus metus. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas, iš esmės išspręsdamas individualų ginčą dėl teisės ir pagal DK 218 straipsnio 4 dalį priteisdamas darbuotojui vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką, teismo sprendimo motyvuojamojoje dalyje turi apskaičiuoti ir rezoliucinėje dalyje nurodyti: 1) priteisiamą vidutinio darbo užmokesčio sumą, apskaičiuotą už priverstinės pravaikštos laikotarpį nuo darbuotojo atleidimo iš darbo dienos iki teismo sprendimo priėmimo dienos imtinai; 2) priteisiamą vidutinį darbo dienos užmokestį už priverstinės pravaikštos laikotarpį po teismo sprendimo priėmimo, šio laikotarpio pradžios dieną ir pabaigos momentą, darbuotojo savaitės darbo laiko režimą (darbo dienų skaičių per savaitę). Konkrečiai darbuotojui išieškotino vidutinio darbo užmokesčio už priverstinės pravaikštos laikotarpį, buvusį po teismo sprendimo priėmimo, sumą apskaičiuoja antstolis vykdymo procese. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad apeliacinės instancijos teismas, tikslindamas pirmosios instancijos teismo sprendimą, nurodė atsakovui priteisiamą vidutinio darbo užmokesčio sumą, kuri apskaičiuota už priverstinės pravaikštos laikotarpį tik iki darbo ginčų komisijos sprendimo priėmimo dienos. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus kasacinis teismas pakeitė apeliacinės instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-27-701/2019

Intelektinės nuosavybės teisė

Dėl konfidencialios informacijos apsaugos ikisutartiniuose santykiuose

Ieškovė prašė teismo priteisti iš atsakovės žalos, atsiradusios atsakovei be ieškovės valios pasinaudojus konfidencialia ieškovės informacija ir įkūrus konkuruojantį verslą, atlyginimą. Ieškovė nurodė, kad su atsakove derėjosi dėl projekto pardavimo, o deryboms toli pažengus, suteikė atsakovei konfidencialią informaciją apie projektą, tikėdamasi, kad sutartis bus sudaryta. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas sprendė priešingai – ieškinį tenkino.

Ikisutartiniuose santykiuose pagrindinė abipusė šalių pareiga yra imperatyvi pareiga elgtis sąžiningai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad derybų šalys, ikisutartinių santykių stadijoje nesudariusios konfidencialumo sutarties ir nesant išimtinių informacijos apsaugos teisių, bendriausia prasme neturi konfidencialumo pareigos. Tačiau tokiais atvejais, kai viena šalis aiškiai pareiškia kitai šaliai, kad derybų metu pateikiama informacija yra konfidenciali, tai tokią informaciją sutinkanti priimti šalis netiesiogiai išreiškia savo sutikimą jai suteikiamą informaciją traktuoti kaip konfidencialią. Tam tikrais atvejais konfidencialumas gali būti aiškus ir neabejotinas net nenurodžius, kad informacija yra konfidenciali. Kasacinio teismo jau buvo išaiškinta, kad teisinė konfidencialios informacijos kategorija yra platesnė už teisinę komercinės paslapties kategoriją, be to, pagal CK 6.164 straipsnio 1 dalį civilinė atsakomybė už konfidencialumo pareigos nevykdymą ikisutartiniuose santykiuose atsiranda ne tik už komercinės paslapties, bet ir kitos konfidencialios informacijos atskleidimą ar panaudojimą savo tikslams neteisėtu būdu.

Kasacinis teismas rėmėsi apeliacinės instancijos teismo nustatytais aplinkybėmis, jog derybų metu ieškovė atskleidė atsakovei siūlomo pirkti projekto rinkodarą, reklamą, sąnaudas, pardavimus, pelną, klientų poreikius ir pan., t. y. viešai neprieinamą informaciją, vertingą vykdant komercinę veiklą. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovė, prašydama prisijungimo duomenų prie atitinkamų sistemų, būdama atitinkamos rinkos dalyvė, siekianti šioje rinkoje vykdyti veiklą pagal iš ieškovės įsigyti planuojamą projektą, suvokė, kad gauna iš ieškovės konfidencialią informaciją, kurios panaudojimas savo tikslams reikštų sąžiningumo pareigos ikisutartiniuose santykiuose nesilaikymą. Vien tai, kad šalys nebuvo sudariusios rašytinio susitarimo, savaime nereiškia, kad atsakovė turėjo teisę be ieškovės sutikimo panaudoti savo tikslams gautą konfidencialią informaciją. Šalių derybos buvo toli pažengusios ir ieškovė jau buvo įgijusi pakankamą ikisutartinį pasitikėjimą atsakove, todėl suteikė jai konfidencialią informaciją pagrįstai tikėdama, jog kita derybų šalis irgi elgsis sąžiningai. Kasacinis teismas sprendė, kad atsakovė suvokė arba turėjo suvokti, jog ieškovės įvardyta informacija yra konfidenciali, todėl, panaudodama

šià informacijà savo tikslams, atliko neteisėtus veiksmus, dėl to atsakovei taikytina civilinė atsakomybė.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko galioti apeliacinės instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-58-378/2019

Dėl įpareigojimo perduoti domeno vardą

Ieškovė prašė teismo įpareigoti atsakovę perduoti jai domeno vardą „vilkotakas.com“. Pirmosios instancijos teismas šio prašymo netenkino, o apeliacinės instancijos teismas priėmė priešingą sprendimą – prašymą patenkino.

Domeno, susijusio su plėtiniu .eu, įdiegimo ir funkcijų viešosios tvarkos taisyklės bei registracijai taikomus principus reglamentuoja Komisijos 2004 m. balandžio 28 d. reglamentas (EB) Nr. 874/2004 (toliau – Reglamentas Nr. 874/2004). Šio reglamento 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos sąlygos, būtinos domeno vardo registracijai pripažinti neteisėta. Viena iš sąlygų yra ta, jog domeno vardo registracija ir naudojimas turi būti nesąžiningų veiksmų rezultatas. Kasacinis teismas pažymėjo, jog nors byloje sprendžiamas ginčas, susijęs su plėtiniu .com, o ne .eu, todėl nurodytas Reglamentas nėra tiesiogiai taikytinas teisės aktas, tačiau jo nuostatos aktualios vertinant tarp šalių susiklosčiusius teisinius santykius. Kasacinis teismas išaiškino, kad pagal Reglamentą Nr. 874/2004, sprendamas dėl ginčijamo domeno vardo registracijos ar naudojimo nesąžiningumo, teismas, be kita ko, turi ne tik nustatyti, kad ginčijamas domeno vardas sukuria painiavos su pavadinimu, į kurį pripažįstama teisė, galimybė, bet ir konstatuoti tokios painiavos tikslą. Tam nepakanka nustatyti vien šio pavadinimo pirmumo laiko atžvilgiu fakto ir ginčijamo domeno vardo savininko žinojimo apie tai domeno registracijos metu, bet būtina nustatyti, kad šis pavadinimas iki ginčijamo domeno registracijos buvo realiai naudojamas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad reikšmingomis papildomomis aplinkybėmis laikytinos atitinkamo pavadinimo žinomumas bei pavadinimo, ir ginčijamo domeno vardo savininkų veiklos ir (arba) prekių (paslaugų) pobūdis.

Apžvelgiamoje byloje nekilo ginčo, kad ieškovės prekių ženklas „VILKO TAKAS“ ir domenas „vilkotakas.lt“ buvo registruoti anksčiau nei atsakovės domenas „vilkotakas.com“ ir kad atsakovė apie ieškovės domeno registraciją žinojo. Tačiau kasacinis teismas sprendė, kad vien šių aplinkybių nepakanka konstatuoti, jog ginčijamas domeno vardas buvo registruotas ar naudojamas nesąžiningai. Būtent ieškovė, įrodinėdama atsakovės nesąžiningumą, be kita ko, turėjo įrodyti, kad ji naudojo savo domeno vardą „vilkotakas.lt“. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismo nutartyje nenurodyta jokių įrodymų (išskyrus ieškovės paaiškinimus), kuriais remdamasis teismas padarė ginčijamą išvadą dėl ieškovės domeno naudojimo atsakovės domeno registracijos metu; o aplinkybė, kad ieškovė į elektroninio pašto adresą info@vilkotakas.lt, kuris yra tapatus atsakovės pašto adresui info@vilkotakas.com, yra gavusi atsakovei adresuotų laiškų, negali būti laikoma patvirtinančia ieškovės domeno naudojimą ginčijamo domeno registracijos metu, nes šie laiškai yra gauti gerokai vėliau. Be to, apeliacinės instancijos teismas nenustatė ir nevertino ieškovės domeno ir (ar) prekių ženklo žinomumo, kaip papildomos aplinkybės, dėl kurios galėjo būti sukurta painiavos galimybė – t. y. sudarytos prielaidos esamiems ir (ar) potencialiems ieškovės prekių (paslaugų) vartotojams per klaidą patekti į atsakovės interneto svetainę, kur pristatomos atsakovės prekės (paslaugos). Kasacinis teismas pažymėjo, kad nenustačius ieškovės prekių ženklo ir (ar) domeno žinomumo, aplinkybė, kad ieškovei priklausantis domenas „vilkotakas.lt“ ir prekių ženklas „VILKO TAKAS“ skirti kitai veiklai ir kitoms prekėms žymėti nei atsakovės veikla, kuriai naudojamas domenas „vilkotakas.com“, tik dar labiau menkina galimybę, kad asmenys per klaidą tapatins atsakovės domeną su ieškovės prekės ženklu ir (ar) domenu. Vien ta aplinkybė, kad ieškovė į elektroninio pašto adresą info@vilkotakas.lt, kuris yra tapatus atsakovės pašto adresui info@vilkotakas.com, yra gavusi atsakovei adresuotų laiškų, neparodo ieškovės domeno žinomumo.

Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai konstatavo atsakovės nesąžiningumą registruojant ginčo domeną „vilkotakas.com“, todėl šį klausimą perdavė spręsti šiam teismui iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-22-969/2019

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt